

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

**TÖÖTUTE REPRESENTATSIOON PÕHJARANNIKUS:
AJAKIRJANIK VAATENURGA ANDJANA TÖÖTUSELE**

Bakalaureusetöö

Heli Talinurm
Juhendaja Ragne Kõuts-Klemm, MA

Tartu
2005

Sisukord

Sisukord.....	1
Sissejuhatus.....	2
1. Teoreetilised lähtekohad.....	4
1.1 Representatsiooni olemus.....	4
1.2 Ajakirjaniku roll representatsiooni kujundamisel.....	5
1.3 Miks on vaja representatsiooni uurida?.....	6
2. Empiirilised lähtekohad.....	8
3. Uurimisküsimused ja hüpoteesid.....	13
4. Meetod ja valim.....	14
4.1 Meetod.....	14
4.2 Valitud meetodi eelised ja puudused küsimuse asetuse seisukohast.....	16
4.3 Valim.....	17
5. Tekstide analüüs.....	18
5.1 Töötute representatsioon Sofia Baueri artiklites.....	18
5.2 Töötute representatsioon Sirle Sommer-Kalda artiklites.....	22
5.3 Töötute representatsioon Niina Voropajeva artiklites.....	26
5.4 Töötute representatsioon Erika Prave artiklites.....	30
5.5 Töötute representatsioon Erik Gamzejevi artiklites.....	33
5.6 Töötute representatsioon Külli Kriisi artiklites.....	36
5.7 Töötute representatsioon Irina Kiviselja artiklites.....	39
5.8 Töötute representatsioonid võrdlevalt.....	41
6. Diskussioon.....	52
7. Hinnang metodoloogiale ja tulemustele.....	55
8. Kokkuvõte.....	57
Summary.....	58
Kasutatud kirjandus.....	59
Lisa 1 Kodeeritud artiklite nimekiri	60
Lisa 2 Esmane analüüs (plaadil).....	1

Sissejuhatus

Käesoleva bakalaureusetöö teemaks on töötute representatsioon Kirde-Eesti ajalehes Põhjarannik, ajavahemikus 1994 – 2004.

Töötute representatsiooni uurimine on oluline, kuna mitmed meediateoreetikud on seisukohal, et see, kuidas teatud gruppi, antud juhul töötuid, kujutatakse, mõjutab arvamust sellest grupist. Käesoleval aastal kaitsesime koos Ragne Jõerandiga seminaritöö “Töötuse ja töötute representatsiooni muutumine ajalehtedes Eesti Päevaleht ja Põhjarannik üheteistkümne aasta jooksul”. Seal tõime välja representatsiooni üldisemad tendentsid ja muutuse ajas.

Oma bakalaureusetöös uurin, kuidas seitse töötusest sageli kirjutatud ajakirjanikku iseloomustavad töötuid. Kajastan representatsiooni konkreetsetest ajakirjanikest lähtuvalt, sest sel viisil saab näidata, kuidas erinevalt võib üks ajakirjanik probleemile läheneda. Töötus on väga mitmetahuline nähtus ja ka ajakirjanikud kajastavad seda väga erinevalt.

Kirde-Eesti lehe Põhjarannik artiklid valisin uurimisobjektiks seetõttu, et võrreldes teiste Eesti piirkondadega on töötus Ida-Virumaal väga suur probleem.

Ühe uurimissuunana võtan vaatluse alla selle, kuidas ajakirjanikud töötuid kirjeldavad ja kuidas nad seda teevad. Teiseks uurimissuunaks on see, keda ajakirjanikud eelkõige süüdlaseks peavad ning kellelt ootavad probleemi lahendamist. Püstitatud küsimustele vastuse leidmiseks kasutan kvalitatiivset tekstianalüüsi põhistatud teooria ja diskursuse analüüsi elementidega.

Analüüsi tulemusel saab selgeks, et kõik ajakirjanikud kirjeldavad oma artiklites töötuid rohkemal või vähemal määral. Tekstidest tuleb välja, et ajakirjanikud ei pea töötuid ohvriteks, keda peaks aitama. Rohkem rõhutatakse töötute passiivsust ja soovimatust ise end aidata. Peale selle leiavad vastandliku grupina palju kirjeldamist ka aktiivsed töötud. Süüdlaseks peavad ajakirjanikud nii riiki, tööandjaid, töötuid kui ka kutseharidust. Ka lahendajatena nähakse samu probleemi osapooli.

Töö ei kajasta töötute representatsiooni aastate lõikes, samuti ei ole saadud andmeid võrreldud mõne teise piirkonna lehega.

Töö algab teoreetiliste lähtepunktide käsitlemisega. Selgitan, mida peetakse silmas representatsiooni mõistet kasutades, millised on võimalikud lähenemised representatsioonile, miks on vajalik representatsiooni uurida ja miks teha seda konkreetsetest ajakirjanikest lähtuvalt.

Teise peatükki olen koondanud empiirilise andmestiku: Pertti Vehkalahti töötute representatsiooni uurimuse, Tartu Ülikoolis kaitstud bakalaureuse - ja kursusetöö, mis käsitlevad kaotajaid ja võitjaid ja mainivad ka töötuid, enda eelnevalt kaitstud seminaritööst saadud teadmised, Eesti Statistikaametist saadud tööpuuduse statistika ja viimaste aastate tööturu iseloomustuse.

Kolmas peatükk püstitab uurimisküsimused ja hüpoteesid.

Neljas peatükk hõlmab metodika pikemat lahti kirjutamist, samuti on ära toodud meetodi eelised ja puudused sõltuvalt uurimisküsimustest ning valimi moodustamise põhimõtte.

Viies peatükk keskendub ajakirjanike tekstidest välja tuleva töötuid iseloomustava pildi kirjeldamisele. Parema ülevaate saamiseks lisasin ka tabeli koos peamiste algandmetega.

Kuuendas peatükis on diskussioon sel teemal, kuivõrd kinnitasid tulemused hüpoteeside paikapidavust, või vastupidi, lükkasid ümber.

Seitsmendas peatükis annan hinnangu metodoloogiale ja tulemustele. Kaheksas peatükk on töö kokkuvõte. Järgneb töö inglisekeelne kokkuvõte, töös kasutatud kirjandus ja esimene lisa, milleks on kodeeritud artiklite nimestik. Töö teise lisa – esmase analüüsi - leiab plaadilt.

Enne töö sisu juurde asumist tänan oma juhendajat Ragne Kõuts-Klemmi, kes oli uurimuse teostamisel ja töö kirjutamisel suureks abiks.

1. Teoreetilised lähtekohad

1.1 Representatsiooni olemus

Representatsioon on kõige lihtsamalt öeldes see, kuidas mõnda objekti või nähtust kujutatakse. Oma töös uurin töötute representatsiooni ehk siis seda, kuidas ajakirjanikud töötuid kujutavad.

Stuart Hall kui üks representatsiooni silmapaistvamaid teoreetikuid rõhutab representatsioonist rääkides keele tähtsust: “Representatsioon on keele kaudu tähenduse loomine.” (Hall 1997: 28)

Hall toob välja kolm võimalikku teooriat selle kohta, kuidas saab kasutada keelt maailma kujutamiseks: peegeldav (*reflective*), tahtlik (*intentional*) ja konstruktsionistlik (*constructionist*) lähenemine.

Pegeldav (*reflective*) lähenemine leiab, et tähendus on peidus objektides, inimestes, ideedes või isegi sündmustes, mis eksisteerivad reaalses maailmas. Keel toimib kui peegel ja annab edasi tõese tähenduse, mis juba eksisteerib maailmas. Samas aga unustab peegeldav lähenemine ära selle, et inimeste kujutlustes on tähendused ka sellistel nähtustel ja mõistetel, mida materiaalses maailmas otseselt ei eksisteeri (näiteks inimeste arusaam inglitest või merineitsitest).

Tahtlik (*intentional*) lähenemine soovib leiab, et rääkija, sõnumi autor väljendab enda unikaalset arusaamist maailmast keele kaudu. Sõnad tähendavad seda, mida autor tahab, et nad tähendaks. Samas unustab tahtlik lähenemine ära selle, et üksteisest aru saamiseks peavad inimesed kasutama samu koode ja mõisteid.

Konstruktsionistlik (*constructionist*) lähenemine leiab, et inimesed ise konstrueerivad tähenduse, kasutades representatsiooni süsteeme – mõisteid ja märke. Loomulikult on olemas materiaalne maailm, kuid see pole see, mille kaudu saame edasi anda tähendusi. Selleks on keelesüsteem või mis iganes süsteem, mida kasutame oma mõistete edasiandmiseks. (Hall 1997)

Stuart Hall rõhutab viimase lähenemise tõepärasust. Keel saab kasutada märke, et sümboliseerida objekte, inimesi ja sündmusi sellest niinimetatud reaalsest maailmast, samuti kujuteldavaid asju ja abstraktseid ideid, mis pole osa materiaalsest maailmast. Keele ja reaalse maailma vahel pole lihtsat peegeldavat, imiteerivat või üks ühele vastavuse seost. Keel pole peegel, mis pelgalt annaks edasi maailmas olemasolevat. Keele sees luuakse tähendusi, mis annavad maailmas olevatele asjadele ja nähtustele tähenduse.

Tähenduse loomine toimub kahe omavahel seotud representatsiooni süsteemi kaudu. Mõisted, mis on tekkinud meie peas, funktsioneerivad kui niinimetatud vaimse representatsiooni süsteem (*system of mental representation*), mis klassifitseerib ja organiseerib maailma tähendusrikastesse kategooriatesse. Kui meil on olemas mõiste, üldine idee, siis me teame asja tähendust. Me ei saa aga seda tähendust edasi anda ilma teise representatsiooni süsteemi – keeleta. Keel sisaldab märke, mis on omavahelistes suhetes. Märgid saavad tähendust edasi anda vaid siis, kui me valdame koode, mis seovad omavahel mõiste ja keele. (Hall 1997)

Töötute representatsiooni uurides lähtun samuti konstruktsionistlikust suunast.

1.2 Ajakirjaniku roll representatsiooni kujundamisel

Oluline roll vahendatud pildi kokku panekul on ajakirjanikel, kes otsustavad, milline info väärrib edastamist. Samuti valivad nemad allikad, kes hakkavad vahendatud reaalsust edasi andma. Ajakirjanike rolli representatsiooni kujundamisel kajastab hästi Westley ja MacLeani edasiarendus Newcomb'i kolmnurgast. (McQuail & Windahl 1993)

Newcomb'i kolmnurk (1953) seob omavahel kaks indiviidi (näiteks A ja B) ja tingliku objekti (X). Newcomb eeldas, et individid arvavad midagi teineteisest ja samuti ka objektist ning selleks, et mõista arvamusi ja neid ühtlustada, vahetavad nad informatsiooni.

Newcomb'i mudelit arendasid edasi Westley ja MacLean (1957). Põhiliseks eelduseks, millele nemad oma edasiarenduse rajasid, oli massikommunikatsiooni erinevus paari inimese omavahelisest suhtlusest: massikommunikatsiooni puhul on tagasiside minimaalne või hilineunud ning on rohkem allikaid ja objekte, mille vahel auditooriumi liige peab valima.

Westley ja MacLeani mudel sisaldab lisaelementi – kanalit, mille kaudu info edastatakse. See lisaroll tegutseb kui värvavaht info andjate ja vastuvõtjate vahel. Kanali otsustada on, millise allika teave edastatakse auditooriumile ning milline osa jääb edasi andmata. Westley & MacLeani mudel toob ära ka võimaluse, et mõnikord jõuab objekt X otse massimeedia organisatsioonini, ilma vahepealsete allikateta. (McQuail & Windahl 1993)

Kui ajalehe toimetus määrab tihti ära selle, millest kirjutada, siis ajakirjanike valida jääb see, kuidas teemast kirjutada ning keda valida allikaks. Samuti on ajakirjaniku otsustada ka see, mida ta ei kajasta. Ajakirjanikel on enne artiklite kirjutamist juba olemas erinevad teadmised, arvamused, hoiakud ning see muudab nende käsitlust teemast, milleks antud juhul on töötus.

Uurimata täpsemalt ajakirjanike motiive ja eelistusi, ei saa ma oma töös tuua paralleele ja seoseid sellega, mida võib leida tekstides. See aga polegi omaette eesmärk. Oma töös võtan tõestust mittevajavaks eelduseks interaktsiooni mudelitest välja tuleva teadmise, et iga ajakirjaniku poolt loodav töötute representatsioon on erinev, seega konkreetset töötute stereotüüpi välja ei tule. Samas on aga võimalik välja tuua iga ajakirjaniku enda niinimetatud pilt erinevatest töötutest. On ainult positiivne, et erinevad käsitlused tagavad pildi, mis arvestab tegeliku elu mitmekesisust.

1.3 Miks on vaja representatsiooni uurida?

Üheks põhjuseks, miks representatsioon on nii kaua olnud meedia uurijate tähelepanu keskpunktis ning miks mind huvitab töötute representatsioon, on representatsiooni mõju meedia tarbijate arvamustele. Representatsiooni uurija Alina Bernstein toob oma artiklis Representation, Identity And The Media ära Dyeri eelduse, et see, kuidas ühiskonna liikmed näevad iseennast, kuidas neid kujutatakse ja teiste poolt koheldakse, on suurel määral mõjutatud nende meedia representatsioonist (Dyer 1993). “Representatsiooni märgatav jõud on põhjus, miks on oluline seda meedia aspekti uurida.” (Bernstein 2002: 260). Seega saab eeldada, et töötute kujutamine ehk representatsioon kujundab vähemalt osaliselt lehelugejate arvamust töötutest.

Teiseks põhjuseks, mis eelmise põhjuse eelduseks, võiks kindlasti tuua representatsioonile iseloomuliku joone - selektiivsuse. Me uurime representatsiooni, sest see erineb tegelikust reaalsusest ning samas mõjutab seda oma olemasoluga. Suur osa infost ei ületa info

selekteerijate arvates lihtsalt uudiskünnist ja jääb seetõttu edastamata: “Representatsioonid on selektiivsed lihtsalt seetõttu, et väga suurest hulgast informatsioonist jõuab meedias esitusse väga väike osa.” (Bernstein 2002: 261). Töötute representatsiooni puhul huvitab mind see, mida tuuakse välja, ning selle põhjal saab vähemalt aimatavaks ka see, mis jääb kajastamata.

Kooskõlas eelneva põhjusega on ka kindlasti inimeste endi valikuline info omaksvõtt. Nii Halli poolt välja toodud ja eelistatud konstruktsionistlik lähenemine representatsioonile kui ka Newcomb'i mudel ning teised balansi mudelid toetavad arvamust, et inimesed kipuvad valima tekstidest just sellist informatsiooni, mis kinnitavad juba välja kujunenud arvamust. Seega, uurides representatsiooni, saame teada, millistele arvamustele inimesed pidevalt kinnitust saavad.

Siiski pole pidev kinnituse otsimine ainus viis vabaneda vastuolust väljakujunenud arvamuse ja näiteks lehes pakutu vahel. Ühe võimalusena muudavad inimesed oma arvamust, teise valikuna otsivad oma lahkarmusele mujalt kinnitust. (McQuail & Windahl 1993)

Ka selliseid võimalused kinnitavad vajadust uurida töötute kujutamist, sest võimalus, et inimene lõpuks muudab oma arvamust töötutest, on olemas. Samuti ei maksa unustada, et ka eelnev juba tekkinud arvamus põhineb harva ainult inimese isiklikel kogemustel.

2. Empiirilised lähtekohad

Soomes viis töötute representatsiooni uurimuse aastal 2000 läbi Pertti Vehkalahti. Uurimuse Critical Discourse Analysis On The Publicity Of “The Page of Unemployed” In Aamulehti perioodiks oli 1993 - 1995.

“Vehkalahti jõudis sealseid meediatekste uurides järeldusele, et ilmunud artiklite peategelasteks olid peamiselt vaid need töötud, kes olid kaasatud mingil moel teistesse sotsiaalsetesse tegevustesse.” (Vehkalahti 2000, Jõerand & Talinurm 2005, kaudu). Töötuid kajastati kolmel viisil: töötud, kes kuuluvad töötuid ühendavasse organisatsiooni; töötud, kes räägivad oma kogemustest töötusega võitlemisel; ja töötud, kes lõpuks leiavad töö.

“Uuringust tuli välja, et töötust on kajastatud kui mingit loodusnähtust, mis eksisteerib täiesti iseseisvalt, sõltumata poliitilistest ja majanduslikest mõjudest.” (Vehkalahti 2000, Jõerand & Talinurm 2005, kaudu). Nii jäid kõrvale ka poliitikud ja majandusinimesed.

“Töötust kujutati kui üksikisiku silm silma vastu võitlust eluga. Kohati võrdsustati tekstides töö lausa elu mõttega.” (Vehkalahti 2000, Jõerand & Talinurm 2005, kaudu). Töötuid kujutati kas aktiivsetena inimestena, kes veel otsisid tööd, või passiivsetena, töö otsimisest juba loobunudena.

“Vehkalahti leidis, et kuigi võitlus töötusega käib inimesel ainuisikuliselt, on töötut kujutatud meedias siiski ka ühiskonna ohvrina.” (Vehkalahti 2000, Jõerand & Talinurm 2005, kaudu). Seadused ja organisatsioonid, mis on loodud tööpuudusega võitlemiseks, pigem takistavad töötut.

“Vehkalahti leidis, et meedial on oluline roll, muutmaks suhtumist töötusesse. Tema arvates on eluliselt vajalik, et meedia suudaks inimesele arusaadavaks teha, et töö ei saa võrduda elu mõttega.” (Vehkalahti 2000, Jõerand & Talinurm 2005, kaudu). Uuriija arvates ei tuleks kirjeldada seda, kuidas aktiivsest töö otsijast saab passiivne lootuse kaotanud inimene, vaid hoopis pöörata rõhku töötusega kokku puutuvate erinevate gruppide vahelise sotsiaalse dialoogi tekitamisele.

Mingil määral on töötute representatsiooni mainitud ka eelnevatel aastatel Tartu Ülikoolis kaitstud töödes. Mele Pesti aastal 2001 kaitstud bakalaureusetööst “Üleminekuaja võitjate ja kaotajate representatsioon ajalehes *Postimees* aastail 1999-2001” võib töötute kohta lugeda järgmist: “Tüüpiline lugu *kaotajast* oli peale edulugude teine konkreetsem stereotüüp: need olid lood pensionäridest ja töötutest, kus põhitähelepanu pöörati materiaalsele küljele. Kõik positiivne nendes lugudes oli tegelaste endi tekstis, ajakirjanikud rõhutasid nende majanduslikku mahajäämust ja eraldatust muust ühiskonnast. Kui *võitjate* puhul rõhutati väga selgelt enese initsiatiivi ja aktiivsust tegevusala muutmisel, siis seesama sotsiaalse mobiilsuse üldistus on sees ka *kaotajate* lugudes: nemad ei ole muutuvate oludega kaasaminekuks midagi teinud ja seetõttu nad ei saagi võitjad olla, nad ei oska või taha uue aja pakutud võimalusi kasutada.” (Pesti 2001: 36).

Töötuid kujutatakse eelkõige kaotajatena. Nad on muust ühiskonnast eraldatud, passiivsed ja ei taha või oska võimalusi oma eluolu parandamiseks ära kasutada.

Samu tendentse toob välja 2003. aastal Birgit Püve poolt kirjutatud kursusetöö “Üleminekuaja võitjate ja kaotajate esindatus ajalehes Eesti Ekspress aastal 1999”: “(Kindel kaotaja) Tegevusaladest on kõige enam esindatud töötute ja töötotsija. Selle kategooria alla kuulub näiteks Peeter Sauteri lugu “Inimesed tänavalt”, mis kirjutab neljast prügikastiinimesest, kes on kaotanud oma koha elus. Selles loos küsib Andrei retooriliselt: “Kas keegi on süüdi, et elu on selline? Minu meelest on Gorbatšov süüdi. Tema lasi kõigel laguneda.” Neid inimesi, kes on kaotajatena ajale jalgu jäänud, iseloomustab see lause väga hästi. Loo tegelane ütleb selgelt välja, et enne taasiseseisvumist oli hea elu – siis, kui meil oli N Liit. Kui see lagunes, lagunes ka paljude inimeste elu. /.../ *Üldistelt kaotajate seas on 10 juhti, 7 töötut-töötotsijat ja 6 reatöötajat.*” (Püve 2003: 15-16).

Ka sellest tööst tuleb välja, et töötuid käsitletakse eelkõige kaotajatena, kellest paljud pole suutnud ajaga kaasa minna, kes igatsevad endist head elu, mis oli eelmise riigikorra ajal.

Eestis enne konkreetselt töötute kujutamise kohta meedias uurimusi läbi viidud polnud. Aastal 2005 kirjutasime Ragne Jõerandiga koos seminaritöö “Töötuse ja töötute representatsiooni muutumine ajalehtedes Eesti Päevaleht ja Põhjarannik üheteistkümneme aasta jooksul” Üllatuslikult leidsime, et Eesti Päevalehes on lähenemine töötusele pigem sotsiaalne ja Põhjarannikus pigem liberaalne, kuigi olime eeldanud vastupidist. Sotsiaalne lähenemine

tähendab seda, et rõhutatakse vajadust riigi ja tööandjate panust probleemi lahendamisel suurendada, liberaalsele võiks arvestades meediatekste anda tõlgenduse, mis rõhutab vajadust suurendada inimeste endi panust probleemiga toimetulekul. Eelnevalt mainituga kooskõlas tuli välja ka see, et kui Eesti Päevalehes leiti, et töötute ei ole süüdlane, siis Põhjarannikus rõhutati kõrvuti kõige muu süüdistamisega ka töötute endi vähest panust olukorra parandamisse. Tuli välja ka see, et poliitiline ideoloogia on teema kajastust mõlemas ajalehes mõjutanud vähe, pigem on tajutav poliitilise ideoloogia viljelemisest tekitatud majandusliku muutuse tagajärg ehk siis töötuse kasv.

2005 kevadel kaitses Ragne Jõerand ka oma bakalaureusetöö “Töötute representatsioon Eesti Päevalehes ja Postimehes 1994 - 2004”. Kui Jõerand keskendus eelkõige tegelastele, keda tekstides kasutatakse, siis minu töö üritab kirjeldada täpsemalt seda, milliseid nimetusi töötutele antakse, kuidas neid kujutatakse.

Enne bakalaureusetöö alustamist jäi Põhjarannikut lugedes mulje, et töötuse teemal võtavad sõna väga erinevad inimesed: seda nii ajakirjanikke kui muid kirjutajaid silmas pidades. Kuigi arvestades töötuse teema suhteliselt laia haaret ning pidevat jätkuvust, võiks arvata, et mõni ajakirjanik spetsialiseerub just sellele teemale, ei tundunud see nii olevat Põhjarannikus. Oli tõepoolest neid, kes kirjutavad sellest teemast sagedamini, kuid samas kirjutati töötusest nii tihti, et enam-vähem kõigil ajakirjanikel oli võimalik sellest kirjutada.

Kui seminaritöö keskendus laiemale ülevaatele, siis bakalaureusetöö puhul soovin uurida konkreetselt seda, kuidas töötuid kujutatakse, millise nimega nimetatakse, millistes situatsioonides kujutatakse ja kas ajakirjaniku isikust lähtuvalt on jälgitav käsitluse erinevus. Mõned meediateoreetikud on seisukohal, et see, kuidas teatud rühma, antud juhul töötuid, meedias kujutatakse, mõjutab inimeste arvamust sellest grupist. Nii ongi oluline uurida seda, kuidas sellist väga erinevaid inimesi koondavat gruppi meedias iseloomustatakse. Erinevate ajakirjanike töötute piltide väljatoomine tundus oluline, sest nii saab hästi näha, kuivõrd erinevalt võib sama inimene töötuse teemat käsitleda, kuivõrd kompleksne ja keeruline see teema tegelikult on. Reaalsus pole nii lihtne, et üks osa ajakirjanikest arvab ühtmoodi ja teine osa teistmoodi.

Eesti Statistikaameti andmetel on töötuse määr, mis oli kõrgeim 2000. aastal, järgnevatel aastatel vähenenud. 2004. aastal langes töötuse määr 9,7%-ni, mis on madalaim tase alates

1998. aastast. Töötus vähenes, kuid sealhulgas suurenes pikaajaline töötus. 52% kõigist töötutest (33 000 inimest) oli tööd otsinud aasta või rohkem. 2003. aastal oli pikaajalisi töötuid 46%. (Eesti Statistikaamet 2005)

Töötuse määra erinevus maakonniti on viimastel aastatel kasvanud. 2004. aastal oli see rohkem kui neljakordne, ulatudes 4,1%-st Saaremaal 17,9%-ni Ida - Virumaal. Nii võib öelda, et kui Saaremaal praktiliselt töötus kui probleem puudub, on Ida - Virumaal tegemist ülisuure probleemiga. (Eesti Statistikaamet 2005). Seetõttu on eriti üllatav, et just Kirde-Eesti lehe Põhjarannik tekstide analüüsimisel tuli välja, et koos teiste võimalike osapooltega tuuakse süüdlasena välja ka töötu.

Marje Pavelsoni artiklist “Sotsiaal - majanduslik integratsioon: tööhõive ja sissetulekud” tuleb välja, et kui taasiseseisvumisest möödunud aastate jooksul lahkus kõige enam eestlasi põllumajandusest, siis mitte - eestlastest olid sunnitud mujal tööd otsima seni tööstuses tegutsenud (Pavelson 2000). Mitte - eestlaste vajadust mujal tööd otsida saab otseselt seostada suurte tööjõurikaste ettevõtete pankrotistumisega Ida - Virumaal.

Pavelson toob välja ka selle, et Ida - Virumaal jätkub endiselt töövõimaluste kahanemine ning töötajate koondamise protsess, mis Tallinnas on vaibunud. Ka on Kirde - ja Kagu - Eestis uue töökoha leidmine suhteliselt keeruline (Pavelson 2000).

Uuringust selgub, et mitte - eestlased on sagedamini oma praeguse tööga rahulolematud, sest paljudel neist on tulnud varasemaga võrreldes madalama positsiooniga töökohale asuda. Kui eestlaste seas on kõige väiksema sissetulekuga maapiirkonnas elavad inimesed, siis mitte-eestlaste puhul Ida - Virumaa linnades elavad inimesed (Pavelson 2000). See on taas põhjendatav piirkonnas valitseva suure tööpuudusega.

Perti Vehkalahti uurimusest tuleb välja, et kohati võrdsustatakse töö elu mõttega. On olemas aktiivsed veel tööd otsivad töötud ja need, kes on juba lootuse kaotanud. Mele Besti ning Birgit Püve tööst tuleb välja, et Eesti töötut kujutatakse juba lootuse kaotanuna, kaotajana, passiivse inimesena, kes ei soovi oma panust anda olukorra parandamiseks. Minu seminaritööst tuleb välja, et just Põhjarannikus eeldatakse töötute suuremat panust olukorra lahendamisse, samas kui Eesti Päevalehest võib lugeda sellest, et ka riik peaks aitama. See on

huvitav tulemus, arvestades seda, et just Ida-Virumaal on võrreldes muude maakondadega tegemist ülisuure tööpuudusega ning et enamasti on ettevõtted lihtsalt pankrotti läinud.

* 2005. aastal on tööpuudus hakanud oluliselt vähenema. “Võrreldes 1. juuliga 2005. a. vähenes registreeritud töötute arv 4,7% ja eelmise aasta 1. augustiga võrreldes vähenes 18,9%. Juulikuu jooksul otsis tööhõiveametite vahendusel tööd kokku 28 404 töötut.” (Tööturuamet 2005). Endiselt on suurim töötus Ida-Virumaal - 7,3% maakonna tööealisest elanikkonnast. Peamisteks põhjusteks, miks tööpuudus väheneb, peetakse soodsat majanduskliimat ja erinevaid Euroopa Sotsiaalfondi rahastatavaid projekte, tänu millele paljud riskirühmadesse kuuluvad töötud (puuetega inimesed ja pikaajalised töötud) tööle on saanud. (Tööturuamet 2005)

3. Uurimisküsimused ja hüpoteesid

Küsimused

1. Kui märgatav on ajakirjanike arvamus töötutest ja töötuse teemast?
2. Millised on Ida - Virumaa töötud ajakirjanike arvates?
3. Keda peavad ajakirjanikud töötuses süüdlaseks?
4. Keda oodatakse töötuse probleemi lahendamaks?

Hüpoteesid

1. Eeldan, et ajakirjanike suhtumine töötutesse on märgatav, üsna selge, mida konkreetne ajakirjanik arvab.
2. Seminaritöö põhjal eeldan, et kuigi tegemist on Ida - Virumaaga, ei kujutata töötuid mitte alati ohvrina (keda peaks aitama).
3. Eeldan, et töötuses peetakse süüdlaseks kõiki võimalikke osapooli: nii töötuid, riiki kui ka tööandjaid.
4. Eeldan, et töötuse probleemi lahendamist oodatakse pigem riigilt ja tööandjatelt, vähem töötutelt endilt.

4. Meetod ja valim

4.1 Meetod

Artiklite analüüsi meetodiks valisin kvalitatiivse tekstianalüüsi põhistatud teooria ja diskursuse analüüsi elementidega. Selline kombinatsioon on hea, kuna põhistatud teooria elemendid võimaldavad paindlikkust, tekstianalüüs võimalust keskenduda tekstile ning diskursuse analüüsi elemendid võimalust kaasata ka töö tegija isiksus.

Kuna seminaritöö valmimise käigus olin esimese tutvuse tekstidega juba ära teinud, võtsin kvalitatiivset tekstianalüüsi tegema hakates aluseks järgmised kategooriad:

- Nimi (roll), mille töötule annab ajakirjanik
- Nimi (roll), mille töötule annab(vad) allikas(ad)
- Millest jutt?

Töötule antava nimetuse, rolli määratlemiseks märkisin välja tekstis töötule iseloomustamiseks kasutatud nimi- ja omadussõnad, tegevused ja situatsioonid, milles töötuid kujutati. Arvasin, et oluline on tuua sisse ka allika kirjeldus, kuna sel juhul peab täpsemalt mõtlema, kust läheb kirjelduste piir ning allika arvamused ei lähe ajakirjaniku omadeks üle. Kui tegemist ei ole just arvamuselooga, kus rõhk ajakirjaniku arvamusel ja analüüsil, kasutab ajakirjanik allikana teisi inimesi ning tekstis jäävad domineerima just kasutatud allikate arvamused ja hinnangud. Esmaseks eesmärgiks on siis just allikate öeldu põhjal loo ülesehitamine. Siiski ei välista see ajakirjaniku arvamuse olemasolu tekstis.

Kolmanda kategooria kirjutasin töösse seetõttu, et kui hakkam esmase analüüsi puhul edasisi järeldusi tegema, siis tean, millise looga pistmist on ega pea hakkama seda uuesti läbi lugema. Samuti saab tööga tutvuja sel juhul käsitletud artiklite sisust aimu. Kokkuvõtete tegemise puhul üritasin eelkõige edasi anda teemat.

Olles mõned tekstid ära kodeerinud, leidsin, et kindlasti tuleks ära märkida ka see, keda peetakse süüdlaseks, sest kõrvuti töötust pildi kujundamisega otsiti ka alati süüdlasi. Tihtipeale oli kõrvuti negatiivse iseloomustusega mainitud ka see, et just see isik või organisatsioon on olukorras süüdi. Mõnikord tuli süüdlane välja sellest, kui öeldi, et mõni isik või organisatsioon teeb olukorra parandamiseks liiga vähe, võiks rohkem teha. Kas ajakirjanik

peab süüdlaseks töötuid või kedagi muud, muudab oluliselt seda niinimetatud pilti, mida ajakirjanik töötutest loob. Kui ajakirjanik peab töötuses süüdlaseks töötut ennast, muudab see tema suhtumise töötutesse negatiivsemaks (seega ka töötutest kujutatava pildi), kui siis, kui ajakirjanik otsustab süüdistada teisi probleemi osapooli.

Samuti lisasin ka need, keda kindlasti süüdlaseks ei peeta, sest tihti polegi nendes tekstides süüdlane ja mittesüüdlane vastandid. Mittesüüdlase puhul räägiti tekstis mitmeid kordi sellest, kuid võrd suure panuse on see isik või organisatsioon töötuse ja sellega kaasnevate probleemide lahendamiseks andnud. Ka siin tõin eraldi välja ajakirjaniku ja allika, sest siis ei lähe ajakirjaniku ja allika poolt süüdistatavad ja kiidetavad segamini.

- Keda peab süüdlaseks ajakirjanik?
- Keda peab(vad) süüdlaseks allikas(ad)?
- Keda ei pea süüdlaseks ajakirjanik?
- Keda ei pea süüdlaseks allikas(ad)?

Pärast esmast analüüsi, mis on kaasa pandud töö lisas, jaotasin töötuid kirjeldavad nimetused sisu sarnasust arvestades rühmadesse, sest muidu oleks olnud väga raske üldistada. Rühma tekitamise puhul ei otsinud eraldi negatiivseid ja positiivseid nimetusi. Rühm moodustus siis, kui nimetusi koos vaadates sai selgeks, et konkreetse ajakirjaniku tekstis on väga palju rõhutatud näiteks passiivsust või seda, et paljud töötud käivad tööle või ka seda, et töötud on tegelikult targad inimesed. Märkates sellist sarnasust, koondasin sisuliselt sarnased nimetused ühte rühma. Sisuliselt sarnased nimetused on näiteks “passiivsed töötud, kes ootavad, et neile suund kätte näidataks” ja “töötud kui passiivne inimene, loobuja, ohver” (Erik Gamzejevi rühmast “passiivne konkurentsivõimetu töötud”). Tegin seda iga ajakirjaniku puhul eraldi. Nimetasin rühmad koondnimetusega, see omakorda muutis üldistuse laiemaks.

Koondnimetuste andmine oli suhteliselt keeruline, sest kõiki rühmas olevaid nimetusi koondnimetusse haarata ei saa, kuid samal ajal peab koondnimetus hõlmama siiski kõiki rühma kuuluvaid nimetusi. Näiteks võiks tuua Erik Gamzejevi artiklitest välja tulnud nimetused, mille koondnimetuseks panin “passiivne konkurentsivõimetu töötud”: “passiivsed töötud, kes ootavad, et neile suund kätte näidataks”; “algatus- ja konkurentsivõimetu töötud”; “töötud kui passiivne inimene, loobuja, ohver”; “pikaajalised töötud kui konkurentsivõimetud ja oskused kaotanud”; “pessimistlikud ja passiivsed töötud”; “löödud, esimesest

ebaõnnestumisest heitunud töötud”; “töötu kui keegi, kel pole valikut”; “tulevane töötu kui keegi, kes mujal ei leiagi tööd”; “töötu kui abi saaja, vajaja”.

Järgmisena tegin kokkuvõtte sellest, keda peab ajakirjanik süüdlaseks ning keda mitte. Samuti üritasin leida selle, kes peaks ajakirjanike arvates olema probleemi lahendajaks. Selle küsimuse lahendamisel arvestasin ka juba tehtud kokkuvõtteid sellest, keda peavad ajakirjanikud süüdlaseks ja keda mitte. Eelnev kokkuvõte aitas palju kaasa, sest lahendajat tihti peale tekstides nii otseselt määratud polnud.

Kirjutasin iga ajakirjaniku töötute iseloomustuse kohta kokkuvõtte, lisades näited rühmades sisalduvate nimetuste illustreerimiseks. Lisasin ka üldmulje iga ajakirjaniku teema käsitusviisist. Algselt polnudki nii lihtne seda kirjutada, kuna enne pikemat läbimõttlemist oli raske öelda, mida mõnda kirjutamisstiili poolest veidi vähemvärvikat, neutraalsemat ajakirjanikku siis eelkõige ikkagi iseloomustab.

Pärast seda koostasini kokkuvõtliku tabeli erinevate ajakirjanike lähenemisest temale. Kokkuvõtlik tuli tabel teha seetõttu, et kui oleksin alles jätnud kõik mainitud nimetused ning ka subjektid, oleks tabel muutunud väga pikaks ja lohisevaks. Eesmärgiks oli aga ülevaatlik tabel, milles olevad andmed oleks kergesti jälgitavad ja mõistetavad.

Tabeli põhjal kirjutasin võrdleva analüüsi seitsme ajakirjaniku lähenemisest töötuse temale. Analüüsis täpsustasin veel ka ajakirjanike teema käsitlemisest tekkinud üldmuljet, sest käsitluste erinevused ja sarnasused torkasid võrdluse käigus paremini silma.

4.2 Valitud meetodi eelised ja puudused küsimuse asetuse seisukohast

Stuart Hall rõhutab representatsioonist rääkides seda, et asjadele ja nähtustele antakse tähendus keele kaudu. Seetõttu ongi tähenduse andmist uurides vaja lähtuda eelkõige keelest, antud juhul kirjutatud tekstidest, mitte lähtuda mõnest etteantud raamistikust. Kvalitatiivse meetodi üheks suurimaks plussiks peetakse just paindlikkust ja tundlikkust, lähtumist etteantud tekstist. Seetõttu sobib representatsiooni kui keeles tähenduse kujundamise protsessi uurimiseks just paindlik ning tundlik kvalitatiivne meetod. Loomulikult on selle meetodi puhul tähtis ka uurija tundlikkus. Ka tundus loogilise jätkuna seminaritöös kasutatud kontentanalüüsile lisada kvalitatiivne analüüs.

Miinusena võiks välja tuua selle, et kvalitatiivse meetodi puhul on suhteliselt raske teha üldistusi, eriti kui arvestada, et selle töö puhul tuli algset analüüsi peaaegu 100 lehekülge.

Keerulisem on ka väljendada tulemusi, sest kvalitatiivse meetodi puhul ju arvudest ei räägita, aga mõnikord tundus, et oleks justkui vaja, sest sõnad “kõige rohkem”, “sagedamini” ja “tihti” ei väljenda midagi kuigi täpselt. Ka pole kvalitatiivsete meetodite puhul kombeks kasutada graafikuid ja diagramme, mis kvantitatiivsete uurimuste tulemused alati väga väljendusrikkalt ja mõistetavalt edasi annavad.

Raske on ka üldistada, eriti kui teada on nii palju erinevaid fakte ning hea meelega annaks edasi kõike seda, mida teada olen saanud. Samas aga jääb üldistuseta kokku panemata üldpilt, mis on ühtlasi selle töö peamine eesmärk.

Vaadates konkreetseid kategooriad, tuleb tõdeda, et mõni tekstis esinenud subjekt võis ka mainimata jääda, sest ta polnud ei süüdlane ega ka heategija. Kvantitatiivse meetodi puhul oleks seevastu kõik tekstis esinenud subjektid mingil viisil kodeeritud.

4.3 Valim

Võtsin aluseks Ragne Jõerandiga kahasse kirjutatud seminaritöö valimi Põhjaranniku osa. Seminaritöö Põhjaranniku valim oli moodustatud põhimõttel, et igast aastakäigust (1994-2004) oleks enam – vähem 10 töötust kajastavat artiklit, kokku 110. Välja olid jäetud BNS-i uudised. Kuna ma oma bakalaureusetöös uurin seda, millise vaatenurga annab ajakirjanik töötuse teemale, siis jätsin valimist välja lugejakirjad, tõlked välismaistest ajakirjadest, juhtkirjad, mille puhul polnud kindel, kes oli nende kirjutajaks, ja lood, mille kirjutajaid esines vaid korra või paar. Sõelale jäi seitse ajakirjanikku – Sofia Bauer (15 artiklit), Sirle Sommer-Kalda (14), Niina Voropajeva (10), Erika Prave (10), Erik Gamzejev (7), Külli Kriis (5) ja Irina Kiviselg (4). Valimisse kuuluvate artiklite arv kõigub erinevate ajakirjanike puhul üsna palju, kuid samas näitab see ka, kuivõrd üks või teine ajakirjanik töötuse teemaga kokku puutus ja seda kajastas. Kokku jäi sõelale 65 artiklit. On nii arvamusalused, intervjuused, olemusalused kui reportaažid, aga enamuse moodustavad siiski uudised ja laiendatud uudislood.

5. Tekstide analüüs

Järgnevalt toon ära selle, kuidas seitse ajakirjanikku on töötuid iseloomustanud. Iga ajakirjaniku puhul räägin lähemalt sellest, milline niinimetatud pilt töötutest ajakirjaniku tekste lugedes tekkis, kes on tekkinud olukorra eest vastutav ja kes mitte ning sellest, milline on ajakirjaniku arvates probleemi tulevik.

5.1 Töötute representatsioon Sofia Baueri artiklites

Pilt töötutest

Sofia Baueri 15 artiklit lugedes kujuneb töötutest mitmekesine pilt. Artiklites kasutatud nimetused rõhutavad eelkõige 4 töötutega seotud aspekti: “ohver, meeleheitel töötü”, “väga erinevate töötute olemasolu”, “töötü kui aktiivne tegutseja ja töö otsija” ning “tark, nutikas töötü”.

Kõige sagedamini käsitleb ajakirjanik töötuid kui inimesi, kes on ohvrid, keda tuleks aidata. Rühma, mille nimetasingi “ohver, meeleheitel töötü” kuuluvad näiteks sellised nimetused: “isik, kellele töö kaotamine on tragöödia, kes on kergesti haavatav”:

“On olemas kaks kategooriat inimesi. Ühed kaotasid ja leidsid töö ka nõukogude võimu ajal. Teistele on tööst ilmajäämine tragöödia.” (12.01.1994) ja

“ohver, saatusele ette jäänud töötü”:

“Viktor Vent on üks neist, kes on juba kaks korda töötuks jäänud.” (17.11.2001).

Samuti rõhutab Sofia Bauer seda, et töötuks jäävad väga erineva tausta ja rollidega inimesed. Rühma “väga erinevate töötute olemasolu” kuuluvad näiteks sellised nimetused: “töötü lapsevanem”:

“Aga kes maksab töötute ja nende laste ravi eest?” (1.02.1994) ja

“noor töötü mittekodanik”:

“See raha suunatakse 150 noore, 16-30-aastase töötü mittekodaniku ümberõppeks, kes valitakse välja tööhõiveametis registreeritud 2500 selles vanuses Ida-Virumaa töötü hulgast.” (21.07.2000).

Kolmandaks suuremaks rühmaks on “töötu kui aktiivne tegutseja ja töö otsija”. Sellesse rühma paigutatud nimetustest võiks tuua välja näiteks “tohutult tööd teha tahtev töötaja”:

“Sellises olukorras Viktor tööd ei karda – ta on valmis ükskõik millisest tööotsast kinni haarama.” (17.11.2001) ja

“hakkaja ja uhke töö otsija”:

“Leena ei taha olla alatine abipaluja, ta soovib ise endale elatist teenida. See on väärkam, kui võõras lauas süüa.” (9.06.1995).

Neljäs rühm “tark, nutikas töötaja” sisaldab neid nimetusi, mis rõhutavad eriti töötute intelligentsust ja mõtlemisvõimet. Sellesse rühma kuuluvatest võiks välja tuua “töötaja kui ratsionaalne otsustaja”:

“Kuid kursused saab sulgeda ka õpetaja ebapiisava kvalifikatsiooni tõttu, sest tänapäeval ei taha keegi halva töö eest raha maksta.” (7.11.1995) ja

“nutikas töötaja”:

“Nüüd käib tööhõiveametis üha rohkem inimesi, kes on lahkunud töölt omal soovil, sest ei rahuldanud kas töö - või palgatingimused. Ühesõnaga, inimene püüab müüa oma tööjõudu kui kaupa enda jaoks soodsamate tingimustega.” (19.01.1995).

Enamik artiklites välja pakutud nimetustest sai paigutada ühte eelnevalt kirjeldatud rühmadest. Üle jäid vaid nimetused “üleliia valiv ja riigi pakutavast mitte hooliv töötaja”:

“Keskmiselt maksab üks õppepäev 100 krooni, peale selle saavad töötud veel väikest stipendiumi. Mõnel juhul tasutakse ka nende sõidukulud. Siiski on õppeklassid suvel tühjad.” / “Töötud ei taha suvel õppida” (pealkiri) ja

“ebaloogiline töötaja”:

“Peale selle pakuvad õppekeskused erialasid, mille praktika toimub ainult suvel. /.../ Siiski ei leidu inimesi, kes seda eriala suvel omandada sooviksid.” (4.05.2000).

Nende puhul on tegemist ainukeste otseselt negatiivsete nimetustega ning mõlemad on pärit samast artiklist.

Nii ongi Sofia Baueri artiklid keskendunud eelkõige sellele, et töötu on tihti ohver, inimene, kellele liiga tehakse. Samas on aga väga erinevad inimesed jäänud töötuks ning osa neist on väga aktiivsed ja tegusad. Kindlasti pole töötud mõtlemisvõimetus ja lollid, vaid intelligentsed ja ratsionaalsed inimesed. Ainsa negatiivse küljena on ära toodud see, et töötud võivad ümberõppe pakkumise korral olla valivad ning ka ebaloogilised.

Kes on tekkinud olukorra eest vastutav ja kes mitte

Süüdlase leiab ajakirjanik kokku 8 artiklis. Eelkõige mainib Sofia Bauer süüdlasena riiki:

“Nagu kõrged ametnikud palju kordi teatanud on, moodustub linna eelarve maksudest, millest suur osa läheb Tallinna. Jääke jagada on alati raske olnud.” (18.04.1996).

Eraldi toob Sofia Bauer välja veel seaduste vastuvõtjad:

“Seadused on teatavasti väänatavad. /.../ Tööotsija, sisuliselt samuti töötu inimese õigused on aga üsna ebamäärased.” (19.01.1995).

Samuti mainib ajakirjanik süüdlasena ettevõtjaid:

“Tuletagem näiteks meelde, et ehitusettevõtted ei tööta teinekord kuude kaupa. Inimesed on kodus, ettevõtte maksab neile parimal juhul 300 krooni. Ka need inimesed on tegelikult töötud, kuid tööturualituse nimekirjades neid ei ole.” (12.01.1994).

Ka kuulub süüdlaste nimekirja terve tervishoiusüsteem, ehk siis pikemalt sotsiaalministeerium, haigekassa ja arstid:

“Meditiinitöötajad küsisid sotsiaalministrilt proua Lauristinilt, kes peab kinni maksma niisugusesse olukorda sattunud inimeste perioodilised ja kutseala nõuetega kehtestatud läbivaatused. Vastus oli selge: haigekassa. Kuid haigekassadel ei ole nii palju raha, et nende läbivaatuste kulud katta.” / “Aetakse küll välja, ja tihti mitte eriti korrektselt.” (Ilma haigekassakaardita inimesi arsti kabinetist – H.T. märkus) (1.02.1994).

Paaril korral mainib ajakirjanik süüdlastena ka töötuid:

“Tekib surnud ring: töötute ümberõppes on huvitatud tööhõiveamet ja koolituskeskused, töötud ise aga mitte.” (4.05.2000)

ja korra süüdlasena eratöobörsi.

Mittesüüdlaseid mainib ajakirjanik 13 artiklis. Enamasti pole ajakirjaniku meelest süüdlaseks töötud:

“Inimesed jäävad aeg-ajalt ikka haigeks, mõtlemata seejuures, kas neil on raha ravi eest maksmiseks või mitte. Nad ei ole selles süüdi.” (1.02.1994).

Peale selle toob Bauer oma artiklites positiivse tegelasena tihti ära ka linna:

“Kuna rahapuuduse tõttu on pidevalt probleeme tekkinud, eraldas Kohtla-Järve raha ravikindlustuseta linlastele minimaalsegi ambulatoorse ravi osutamiseks.” (31.01.2001).

Samuti ei ole süüdi need asutused, mis töötutega tegelevad: tööhõiveamet, koolitus - ja ümberõppekeskused, sotsiaalabikeskus, töbörs:

“Vastutulelikkuse eest tuleb tänada ka töbörsi ametnikke, kes Leena 6 kuuks arvele võtsid, see töötab elamisraha 180 krooni kuus.” (9.06.1995).

Samuti mainitakse positiivses toonis humanitaarabisatjaid ja projektide sponsoreid ning korra ka riiki.

Tuleviku visioon

Sofia Baueri lugudest ei tule täpselt välja, millisena ajakirjanik tulevikku näeb. Kord tundub, et justkui lähaks tulevik helgemaks (“Töötutel uuel aastal uued lootused” (19.01.1995), aga samas tuleb jälle pööre (“Tööpuuduse vähenemine ei ole veel tendents” (3.08.1995). Kõige uuemad lood - “Eratöbörs vedas alt” (5.05.2001), “Uue töökoha leidmine on nagu lotovõit” (17.11.2001) ja “Oli kaevur - hakkab ehitajaks?” (18.05.2002) - kõnelevad pigem sellest, et probleem on ja jääb aktuaalseks.

Kuna ajakirjanik peab süüdlaseks ja olukorra eest vastutavaks eelkõige riiki ja ettevõtjaid, siis on ilmselge, et initsiatiiv olukorra lahendamiseks peaks ajakirjaniku meelest tulema just sealt. Üldse tundub, et ajakirjanik ootab mingisugust imet kaugel (nii geograafiliselt kui kultuuriliselt) asuvalt riigilt ja põhjatute rahakottidega ettevõtjatelt, samas kui kohalikud töötud, linn ja töötutega tegelevad institutsioonid ja asutused OOTAVAD abikäsi ja raha. Ning selline ootus on ajakirjaniku meelest õigustatud.

5.2 Töötute representatsioon Sirle Sommer-Kalda artiklites

Pilt töötutest

Valimisse kuulub 14 Sirle Sommeri, hilisema nimega Sirle Sommer-Kalda artiklit. Nende põhjal võib öelda, et ajakirjanik käsitleb töötuid peamiselt 4 aspektist: “töötü kui ohver, allaandnud raskest käsitletav inimene”, “noor töötü”, “pikaajaline töötü” ja “aktiivne töötü”.

Kõige sagedamini kirjeldab ajakirjanik töötuid kui inimesi, kes on alla andnud ja kellega on raske suhelda. Rühma, mille nimetasin “töötü kui ohver, allaandnud raskesti käsitletav inimene”, paigutasin näiteks järgmised nimetused: “töötü kui keegi, keda polegi võimalik aidata, sest ta on psühholoogiliselt nii läbi”:

“Kui suur protsent on selliseid töötuid, kelle puhul on kohe näha, et te neid aidata ei saa, ei ümberõppe ega töökoha leidmisega? Inimene on lihtsalt psühholoogiliselt omadega nii läbi.” (intervjuu küsimus) (18.09.1999) ja

“töötü kui ohver, elu hammasrataste vahele jäänud inimene”:

“Korraldajad tahtsid elu hammasrataste vahele jäänud naistele jõulukuul midagi hingele pakkuda.” (8.12.2000).

Samuti rõhutab ajakirjanik tihti töötute noorust. Rühma “noor töötü” paigutasin näiteks järgmised nimetused: “noored keskeriharidusega töötud”:

“Aastavanune Ida-Virumaa töötute aktiveerimiskeskus keskendub praegu noortele, kes on jäänud pärast keskerihariduse omandamist tööta.” (23.10.1999) ja

“noored töötud”:

“Kaks kõige suuremat riskigrupi on pikaajalised töötud ja noored.” (5.12.2001).

Lisaks oli ühes artiklis nimetusi, mis peale noorte töötute mainimise tõid ära ka suhteliselt negatiivse suhtumise neisse: “Ida-Viru noored töötud on oma konkurentsivõime suhtes optimistlikult meelestatud”, “Ida-Viru noored töötud ei soovi elukohta vahetada”, “Ida-Viru noored töötud arvavad, et teised peaks lahendama nende mured”:

“Ida-Viru noori iseloomustab ka suhteline optimism oma konkurentsivõime suhtes, vähene eelsoodumus elukoha vahetuseks ning kõrgendatud ootus, et nende probleemid peab lahendama riik, omavalitsus ja parlament.” (14.07.2000).

Ka toonitab ajakirjanik tihti seda, et paljud töötud on pikka aega rakenduseta. Rühm “pikaajaline töötu” sisaldab näiteks järgmisi nimetusi: “pikaajalised töötud”:

“Edaspidi loodetakse avada tööklubi, et pikaajalised töötud ei tunneks end nurka visatuna ega võõrduks tööharjumusest.” / “Pikaajalised töötud vajavad turgutust” (pealkiri) (23.10.1999) ja

“pikaajalised töötud”:

“Pikka aega tööta olnud naised said kolme päeva jooksul esitada küsimusi arstile, kosmeetikule ja psühholoogile ning õppisid jõuludeks kodu kaunistama.” (8.12.2000).

Kuigi kõige rohkem räägib ajakirjanik töötutest kui allaandnud inimestest, on töötute hulgas siiski ka aktiivseid. Rühma “aktiivne töötu” paigutasin näiteks selliseid nimetusi: “töotu kui ettevõtlik aktiivne inimene”:

“Suvel alustas stardikapitaliga ettevõtlust üheksa töötut” (pealkiri) / “Juulis said stardikapitali abil rakendust kolm inimest, kes soovisid pakkuda raamatupidamise teenuseid Sillamäel, gaasiseadmete hooldust Kohtla-Järvel ja katelde puhastamise teenust Jõhvis.” (11.09.1998) ja

“töotu kui aktiivne keeleõppija”:

“Valentina ja Galina parandavad EELK Viru praostkonna Ontika koolituskeskuses oma eesti keele oskust.” (16.09.2000).

Lisaks mainib Sommer-Kalda paar korda töötuid kui lapsevanemaid: “töotu kui üksikvanem” ja “vanema töötus pole lapsele heaks eeskujuks”. Samuti mainib ajakirjanik paar korda vanemaealisi töötuid: “keskealised töötud ei leia tööd” ja “töotu, kes on kurb vanuselise diskrimineerimise pärast, aga tahaks tööd teha”. Korra toob ajakirjanik ära ka arvamuse, et tööd leiavad ainult need, kel on tutvusi.

Kes on tekkinud olukorra eest vastutav ja kes mitte

Vaid 5 Sirle Sommer-Kalda artiklis on süüdlane mainitud. Ühelt poolt toob ajakirjanik süüdlasena välja Euroopa Liidu:

“Tippkohtumisel välja öeldud sõnad on küll kõlavad, aga sisu on vähevõitu: seekord tiptasemel saavutatud üldised kokkulepped ei paku praktilisi lahendusi ja euroliidrid nentisid, et tööpuudusega võitlemine olgu iga liikmesriigi enda, mitte Euroopa Liidu ülesanne.” (27.11.1997) ja

riigi:

“Eesti tööturupoliitikale võib siiani ette heita seda, et liiga palju vahendeid läheb passiivsetele meetmetele, peamiselt töötute abiraha maksmisele. /.../”. (5.12.2001).

Teiselt aga noored töötud:

“Samuti ülehindavad Ida-Viru noored lühiajalist õppimist, orienteerudes rohkem lühiajalistele kursustele ja vähem õpingute jätkamisele töö kõrvalt.” ja

nende vanemad:

“Vanemad teevad sageli karuteene” (alapealkiri) (14.07.2000) ning

kutsekooli:

“Siiski on endiselt kutsekoole, mille lõpetajatest koputab kolmandik pärast lõpuaktust tööhõiveameti uksele.” (5.09.2003).

Ühes loos on süüdlasena välja toodud ka ettevõtja, kes esitas töötukassale valeandmeid.

Ka need, kes ei ole süüdi, on leitud vaid 4 artiklis. Süüdi ei ole need institutsioonid ja inimesed, kes töötutega tegelevad: Maie Metsalu, kes on Ida-Virumaa tööhõiveameti direktor, töötute aktiveerimiskeskus, töötutele ürituste korraldajad: (EELK Viru praostkonna Ontika koolituskeskus ja Ida-Viru töötute aktiveerimiskeskus):

“EELK Viru praostkonna Ontika koolituskeskuse ja Ida-Virumaa töötute aktiveerimiskeskus korraldasid teist aastat pikaajalistele töötutele kolmepäevase laagri, mis lõpeb täna Aare Rebbani loenguga jõululaua katmisest ning lilleseadja Mariete Rosmani nõuannetega, kuidas pühadeks kodu kaunistada.” (8.12.2000),

üritustel esinejad ning Marina Melnikova, kes on sotsiaaltöötaja ja korraldab töötutele üksikvanematele koosviibimisi.

Tuleviku visioon

Ükski Sirle Sommer-Kalda lugudest pole eriti pessimistlik, ka viimased praegusele hetkele kõige lähemad lood - “Koolilõpetajaid töötuna arvel mullusest vähem” (5.09.2003), “Eha Korkuse meelest on töötud tänulikud õpilased” (7.02.2004) ja “Poliitikud loodavad tööpuuduse vähendamisel EL-i abile” (15.05.2004) - näitavad seda, et ajakirjaniku meelest on probleem lahendatav.

Aga kes peaks eelkõige lahendajaks olema? Ajakirjanik on väga erinevaid süüdlasi välja toonud: EL, riik, kutsekool, töötud, nende vanemad, ettevõtja. Probleemi ühe võimaliku peamise lahendaja pakub ka artikkel “Tööpuudus on iga riigi enda asi” (27.11.1997). Selle põhjal võiks arvata, et ajakirjaniku meelest peaks enamik probleemi osapooltest oma käitumist muutma. Ainsana annavad hea panuse olukorra muutmiseks töötutega tegelevad institutsioonid ja inimesed.

5.3 Töötute representatsioon Niina Voropajeva artiklites

Pilt töötutest

Valimisse kuulub 10 Niina Voropajeva artiklit. Ajakirjanik käsitleb töötuid järgmistest aspektidest lähtuvalt: “töötu kui ohver, kes vajab abi”, “töötu kui petis, kel tegelikult on töö olemas”, “aktiivne töötu”, “töötu kui ebameeldiv abinõudja, ebaviisakas inimene” ja “töötu, kes ei taha tööd teha ega õppida”.

Kõige sagedamini kirjeldab ajakirjanik töötuid kui inimesi, kes vajavad abi, kes ei saa iseseisvalt hakkama. Rühma, mille nimetasingi “töötu kui ohver, kes vajab abi”, paigutasin näiteks selliseid nimetusi: “töötud, kes vajavad adaptatsioonikursusi”:

“Praegu on komplekteerimisel nn. adaptatsioonikursused, kus inimesed õpivad eesti keelt, Eesti kultuuri ja ajalugu ning külastavad psühholoogi loenguid.” (31.01.1996) ja

“töötu kui kodakondsuseta isik, kel pole oma olukorra heaks võimalik midagi teha”:

“Paljud Ida-Virumaa töötud, kellel pole Eesti kodakondsust, on riigi pantvangid: kodakondsus- ja migratsiooniamet (KMA) ei suuda inimestele õigeaegselt väljastada elamisluba, millela tööhõiveametil pole õigust töötule riiklikku abi anda.” (3.03.2000).

Samuti rõhutab ajakirjanik üsna silmatorkavalt seda, et tegelikult on paljudel niinimetatud töötutel töö olemas. Rühma “töötu kui petis, kel tegelikult on töö olemas” paigutasin näiteks järgmiseid nimetusi: “töötu kui petis, kes tegelikult käib töö”:

“Paljud turgudel kauplejad saavad töötu abiraha” (pealkiri) / “Täna räägime sellest, et need vaesed kauplevad kõigi silme all turul ja loomulikult mitte ilma tuluta.” (5.09.1995) ja

“töötud, kes kauplevad samal ajal turul”:

“Töötul ja töötul on vahe. Üks püüab tööd leida, aga ei leia, teine ei proovigi töötada, ehkki võiks tööd saada, kolmas kaupleb turul ja saab samal ajal sissetulekuteta inimesena töötu abiraha.” (13.09.1995).

Eelneva rühmaga kooskõlas rõhutab ajakirjanik ka eraldi veel töötute aktiivsust. Rühma “aktiivne töötu” paigutasin näiteks selliseid nimetusi: “töötud, kes teevad hea meelega ühiskondlikku tööd”:

“Nad töötasid kasvuhoonetes, pärast tegid talveks hoidiseid. Ühiskondlikku tööd tasustatakse väga halvasti, kuigi pensionieelikutest naistele selline tegevus meeldis.” (31.01.1996).

Lisaks mainib ajakirjanik mitmeid kordi ära seda, et tegelikult on paljud töötud ebameeldivad nõudjad ja agressiivsed inimesed. Rühma “töötü kui ebameeldiv abinõudja, ebaviisakas inimene” paigutasin näiteks sellised nimetusi: “sotsiaalabi saajad solvavad ja süüdistavad”:

“Sotsiaalabikeskuse töötajatel tuleb iga kuu rahaootajatele olukorda selgitada ning kuulata solvanguid ja süüdistusi, et nad viivitavad raha maksmisega sihilikult.” / “Teine abiraha saajate kategooria aga avaldab häälekalt oma rahulolematust keskuse töökorralduse ning neile keskuses ja tööbörsil esitatavate nõudmiste üle, karjub, et neil pole millestki elada.” (5.09.1995) ja

“abisaajad naised kui skandaalitsejad, süüdistajad, ajaraiskajad”:

“Naised skandaalitsevad, süüdistavad inspektoreid kõikides pattudes, raiskavad aega.” (4.03.1997).

Samuti ei jäta ajakirjanik mainimata, et lisaks pettur-töötutele ja aktiivsetele töö otsijatele on olemas veel ka need, kes ei taha tööle minna ega midagi õppida. Rühma “töötü, kes ei taha tööd teha ega õppida” paigutasin näiteks selliseid nimetusi: “töötud ei taha tööd teha”:

“Töötud orulased ei kipu õmblusfirmasse tööle” (pealkiri) / “Kolm kuud tagasi alustas Orul tööd osäihistu Ladona õmblustsehhi. See võib tööd anda 50 inimesele, kuid esialgu töötab vaid poole jõuga.” ja

“töötud ei tule õppima”:

“Firmal on leping tööbörsiga, nad on valmis tsehhi võtma 15 õmblejaõpilast, kuid praeguseks on töötute hulgas leidunud vaid viis soovijat.” (4.09.1997).

Eraldi mainimist leidis see, et võrreldes töötsijatega on töötute olukord palju parem.

Niina Voropajeva on töötuid kirjeldanud väga mitmekülgselt. On olemas nii ohver ja abi vajav töötü kui ka aktiivne enda elujärje parandamise eest vaeva nägev töötü. On olemas petistest töötud, kes tegelikult turul raha teenivad, ning ebameeldivad solvajad ja nõudjad. Ning sellele lisaks veel töötud, kes ei taha õppida ega tööd teha. Üldmulje jääb pigem negatiivne.

Kes on tekkinud olukorra eest vastutav ja kes mitte

Süüdlane on märgitud 7 artiklis. Peamiseks süüdlaseks peab ajakirjanik töötuid ning see tuleb välja juba ka töötute kirjeldusest. Enamasti heidab ajakirjanik ette seda, et paljud niinimetatud töötud müüvad tegelikult turul kaupa ning pole üldse nii halvas materiaalses olukorras, nagu üritavad väita. Peale selle toob ta välja selle, et abivajajad on sotsiaaltöötajate vastu pahatahtlikud ning pole tegelikult huvitatud ei õppimisest ega töötamisest. (Näiteid vaata töötute kirjeldusest.) Teiselt poolt toob ajakirjanik süüdlasena välja ka võimu poole: linnavõimud, seaduste tegijad, riigi:

“Töötud on riigi pantvangid” (pealkiri) (3.03.2000).

Lisaks mainitakse korra süüdlasena kodakondsus - ja migratsiooniametit ning ka tööandjat.

Ka mittesüüdlased on ajakirjanik ära toonud 7 artiklis. Süüdi mitteolevaks on ajakirjanik märkinud riigi:

“Ja kui too on noorem kui 20 aastat või on tal jäänud pensionini vähem kui viis aastat, siis on tööandjal sellest otsene kasu. Asi on selles, et nimetatud inimrühmad on tunnustatud vähem konkurentsivõimelisteks ja riik maksab nendele pool aastat toetust minimaalpalga ulatuses ja veel pool aastat 50 protsenti minimaalpalgast.” (31.01.1996) ja ka

tööandjaid:

“Töötasu arvestatakse tükitöö alusel ning kui usinasti töötada, siis on ka palk korralik.” / “Tsehhi töölistel pole põhjust nuriseda, et palka ei maksta õigeaegselt, ning nad näevad, et tootmine saab iga kuuga hoogu juurde ning väljastatavate toodete hulk suureneb.” (4.09.1997).

Samuti on mainitud sotsiaalabikeskuse töötajaid:

“Päeva jooksul peavad inspektorid kuulma nii otseseid ähvardusi, et lüüakse maha ja litsutakse laiaks, kui ka solvanguid ja ebatsensuurset sõimu.” (4.03.1997).

Korra esinesid artiklites ka tööturuamet, ametiühing ning linnapead kui mittesüüdlased.

Ka süüdlaste nimetamine kinnitab negatiivset muljet. Eelkõige peab ajakirjanik süüdlaseks töötuid ning olukorras pole kuigivõrd süüdi riik, linnapead ega tööandjad. Kindlasti pole aga süüdi sotsiaalabikeskus, tööturuamet ja ametiühing.

Tuleviku visioon

Enamik Niina Voropajeva artikleid on üsna pessimistliku alatooniga ning ka tulevikku näeb ta suhteliselt mustades toonides. Ka ajakirjaniku viimased valimisse kuuluvad artiklid - “Töötud orulased ei kipu õmblusfirmasse tööle” (4.09.1997), “Töötud on riigi pantvangid” (3.03.2000) ja “Üksi tühjas majas” (4.05.2002) - kinnitavad vaid seda, et töötus on endiselt suur probleem ning sellest tekivad omakorda uued probleemid.

Kuna peamise süüdlasena näeb ajakirjanik töötuid, siis ilmselt peaks ka lahendus tulema ajakirjaniku arvates just nende poolt. Töötud peaksid oma suhtumist ja käitumist muutma.

5.4 Töötute representatsioon Erika Prave artiklites

Pilt töötutest

Valimisse kuulub 10 Erika Prave artiklit. Ajakirjanik käsitleb töötuid peamiselt järgmistest aspektidest: “aktiivne töötu”, “erinevas vanuses töötud”, “ohver ja allaandnud töötu”, “erineva haridustasemega töötud”, “töötu kui abiraha saaja” ja “puudega või eriolukorras töötu”.

Kõige sagedamini kirjeldas Erika Prave töötuid kui aktiivseid inimesi, töö otsijaid. Rühma, mille nimetasingi “aktiivne töötu”, paigutasin näiteks selliseid nimetusi: “juhuslikke tööotsi leidnud aktiivne töötu”:

“Mõned juhuslikud tööotsad on mees endale leidnud.” ja

“lootusrikas töötu”:

“Ta loodab siiski tööd leida.” (16.01.1999).

Ajakirjanik rõhutab tihti töötute vanust. Rühma “erinevas vanuses töötud” kuuluvad näiteks sellised nimetused: “meessoost 37-aastane töötu”:

“37-aastane autojuht Anatoli on neljandat aastat töötu: “/.../” (alapealkiri) (28.11.1996)
ja

“50-aastane meessoost töötu”:

“50-aastane Vladimir jäi töötuks suve hakul.” (16.01.1999).

Kuigi kõige tihedamini räägib ajakirjanik töötutest kui aktiivsetest inimestest, ei puudu tema tekstidest ka need töötud, kes on alla andnud ja keda tuleks aidata. Rühma “ohver ja allaandnud töötu” näiteks võib tuua selliseid nimetusi: “allaandnud töötu”:

“Autojuhina Anatoli enam tööd leida ei looda: “/.../” (28.11.1996) ja

“töökohta väärtustanud ja koondamist väga tõsiselt võttev töötu”:

“Koondamine röövib une” (pealkiri) (16.01.1999).

Ka rõhutab ajakirjanik seda, et töötutel võib olla väga erinev haridus. Neljas rühm “erineva haridustasemega töötud” sisaldab näiteks järgmisi nimetusi: “tehnilise haridusega töötud”:

“Tehnilise haridusega Jelena sõnul on haridusele vastavat tööd raske leida: “/.../” (28.11.1996) ja

“kõrgharidusega töötud”:

“Tööturul on end tööotsijaks registreerinud ka 19 kõrgharidusega töötut.” (14.10.1998).

Viies rühm “töötud kui abiraha saaja” sisaldab neid nimetusi, mis räägivad toetusesaajatest: “töötud kui sotsiaalabi saaja (negatiivne varjund)”:

“Paljud alampalgaga töötajad elavad sotsiaalabi saajatest vaesemalt” (pealkiri) (20.11.2004) ja

“töötud kui töötud abiraha saaja”:

“Siis on tööotsijal õigus saada vaid töötud abiraha 400 krooni kuus.” (20.02.2003).

Kuues rühm “puudega või eriolukorras töötud” sisaldab näiteks järgmisi nimetusi: “töötud kui Tšernobõli veteran”:

“Anatoli kui Tšernobõli veteran saab iga kuu 60 krooni: “/.../” (28.11.1996) ja

“puudega töötud”:

“Erivajadustega inimestele tööturule tulemise võimaluste leidmiseks loodud projekt, mille maksumus on 5,1 miljonit krooni, kätkeb endas ka puudega inimeste koolitustingimuste parandamist ning individuaalsete tegevuskavade loomist.” (15.09.2004).

Erika Prave kujutab töötuid pigem neid iseloomustavate sotsiaaldemograafiliste tunnuste kaudu (vanus, haridustase, sugu), mida mõne teise ajakirjaniku artiklitest ei tule nii selgelt esile. Ajakirjanik rõhutab ka seda, et töötud saavad abiraha.

Kes on tekkinud olukorra eest vastutav ja kes mitte

Vaid 2 Erika Prave artiklis on süüdlane mainitud. Süüdlastena ilmnevad korra kutsekool, tööandja, riigikogu ja valitsus.

Mittesüüdlase on ajakirjanik välja toonud 5 artiklis. Enamasti on mittesüüdlasena välja toodud töötute. Selles saab hästi veenduda, vaadates, milliseid nimestusi on ajakirjanik töötute kirjeldamiseks kasutanud. Samuti on tihti mittesüüdlasena ära toodud tööhõiveamet:

“Ettevõtluse edendamiseks ning noorte ja puudega inimeste tööturule aitamiseks käivitab Ida-Viru tööhõiveamet kolm projekti, mille üldmaksumus on 24,3 miljonit krooni, sellest 19,4 miljonit maksab Euroopa sotsiaalfond ja ülejäänud katab Eesti riik.” (siin kaudselt ka riik ja Euroopa Liit) (15.09.2004).

Korra on mittesüüdlasena ära toodud ka ametiühing.

Tuleviku visioon

Kuna on nii optimistliku (“Töötajad ei kaota lootust” (28.11.1996) kui ka pessimistliku alatooniga (“Koondamine röövib une” (16.01.1999) lugusid, on raske öelda, millisena täpselt ajakirjanik tulevikku näeb. Siiski rõhutavad paljud lood probleemi suurust ja jätkuvust.

Kuna Erika Prave on olukorra eest vastutavana välja toonud valitsuse ja riigikogu, siis oleks loogiline eeldada, et ajakirjaniku arvates peaks üritama olukorda parandada kõrgem võim. Samuti peaks parandama kutsekoolist saadavat haridust. Kuna korra on välja toodud ka tööandja, siis ilmselt peaks ka see oma panuse andma. Oma osa on juba andnud tööhõiveamet ning ka töötutele ei saa midagi ette heita.

5.5 Töötute representatsioon Erik Gamzejevi artiklites

Pilt töötutest

Valimisse kuulub 7 Erik Gamzejevi artiklit. Nende põhjal võib öelda, et ajakirjanik kujutab töötuid peamiselt järgmistest aspektidest: “passiivne konkurentsivõimetu töötu” ja “vihane ning veider töötu”.

Kõige sagedamini kirjeldas Erik Gamzejev töötuid kui passiivseid inimesi, kes pole piisavalt konkurentsivõimelised. Rühma “passiivne konkurentsivõimetu töötu” paigutasin näiteks järgmised nimetused: “pikaajalised töötud kui konkurentsivõimetud ja oskused kaotanud”:

“Inimesed, kes on pikka aega olnud töötud, kaotavad oskused ja muutuvad konkurentsivõimetuks ka selleks ajaks, kui olukord töajajaturul peaks Ida-Viru majanduselu elavnemise tulemusel paranema.” (28.11.1996) ja

“passiivsed töötud, kes ootavad, et neile suund kätte näidataks”:

“Inimesed said küll kätte oma vallandamisraha, kuid oma tulevikust puudub suuremal osal neist igasugune ettekujutus.” (7.06.1997).

Samuti on ajakirjaniku arvates töötud tihti vihased ja kummalised inimesed. Rühma “vihane ning veider töötu” paigutasin näiteks järgmised nimetused: “töötu kui kuri inimene”:

“Tööta ja sissetulekuta jäänud inimesed muutuvad ajapikku kurjaks.” (28.11.1996) ja

“fantaasiarikkad, tegelikkusega mitte leppida tahtvad töötud”:

“Tehase sulgemise taga nähakse kellegi kurje ja omakasupüüdlikke huvisid.” (7.06.1997).

Kahest rühmast eraldi jääb nimetus “ärgas, tegus töötu”. Samuti eraldub teistes “töötud noored”.

Valimisse kuuluvate artiklite põhjal võib öelda, et Erik Gamzejev kujutab töötuid passiivsete ning konkurentsivõimetutena. Töötud on vihased, fantaasiarikkad, kummalised inimesed. Vaid mõni neist on aktiivne. Ajakirjanik ei pööra erilist tähelepanu töötute erinevale vanusele, noorte töötus leiab vaid korra mainimist.

Kes on tekkinud olukorra eest vastutav ja kes mitte

Süüdlase mainib ajakirjanik ära 3 artiklis (süüdlane pigem selles mõttes, et subjekti on näidatud tekstides küll aktiivsena, see tähendab, et tegutseb küll olukorra parandamiseks, kuid Gamzejevi arvates mitte piisavalt). Peamiselt toob Erik Gamzejev süüdlasena välja kohaliku võimu:

“Kohaliku omavalitsuse, antud juhul Kohtla-Järve linnavalitsuse, kohustus, on välja tuua need positiivsed tegurid ja võimalused, mille tõttu äritegevus Orul võiks saada tulusaks ning pärast seda meelitada ettevõtjaid sinna. See on aga veidi keerulisem ülesanne, kui oma valimisliidu liikmetele töökohtade tegemine maksumaksjate poolt finantseeritavas linnavalitsuses.” (7.06.1997).

Samuti peab ajakirjanik süüdlaseks valitsust ja riiki:

“Jaanuaris, kui valitsus moodustas Oru probleemide lahendamiseks asjatundjate komisjoni, oli seal üheks tegevussuunaks ümberõppe ja koolituse korraldamine Orul.” /.../ Nüüd, mil möödab on ligikaudu pool aastat, on aga olukord Orul üsna nukker.” (7.06.1997).

Vaid korra peab ta otseselt töötuid töötuses süüdlaseks.

Mittesüüdlased toob ajakirjanik välja 3 artiklis. Süüdlaseks ei pea ajakirjanik eelkõige ettevõtjaid ja tööandjaid, nende käitumist õigustatakse ning esitatakse turumajanduse tingimustes paratamatu arenguna:

“Ettevõtete omanikud ei saa lubada ebaefektiivset tootmist ja maksta inimestele palka vaid selle pärast, et mujal on neil väga raske kui mitte võimatu tööd leida. Endised tööjõumahukad suurettevõtted lõpetaksid vanamoodi jätkates varem või hiljem paratamatult pankrotiga.” / “Tõenäoliselt leiavad ka Kiviteri uued omanikud, et efektiivse tootmise nimel tuleb osa töötajaid koondada.” (28.11.1996).

Samuti on korra mainitud valitsust ja riiki:

“Valitsus eraldas eile kolmveerand miljonit krooni selleks, et koolitada Ida-Viru ärksamatest töötutest firmajuhte.” (6.10.1999).

Seega peab ajakirjanik peamiseks süüdlaseks kohalikku võimu, samuti riigitasandi võime. Süüdlaseks pole ettevõtjad ja tööandjad, kellele Ida-Virumaa majanduslik olukord lihtsalt ei sobi.

Tuleviku visioon

Erik Gamzejevi artikkel pealkirjaga “Tööpuudus jääb Ida-Virumaad aastateks kollitama” (28.11.1996) vastab hästi küsimusele, millisena kujutleb ajakirjanik edasist probleemi tulevikku. Ajakirjaniku arvates probleem nii lihtsalt ei lahene ning võtab aastaid, enne kui Ida-Virumaa majanduslik olukord muutub niivõrd heaks, et tulevad ettevõtjad, kes soovivad seal oma ettevõtteid arendama ja sellega koos töökohti looma hakata. Sama negatiivset prognoosi jätkavad ka mõned hilisemad lood: “Oru mitusada vaba kätepaari” (7.06.1997) ja “Töötuid on juba üle kümne tuhande” (10.03.1999). Viimased valimisse kuuluvad lood on veidi positiivsema tooniga - “Riik koolitab Ida-Viru töötuid firmajuhtideks” (6.10.1999), “Tööhõivelepe koondab eri jõud võitlema tööpuudusega” (1.06.2000), “Ida-Viru tööandjad toetasid kaevurite nõudmist” (12.05.2001) ja “Majandusminister prognoosib tööpuuduse vähenemist Ida-Virumaal” (30.11.2001) - kuid samas võib juba ka pealkirjade järgi öelda, et need on uudised, milles olevast positiivsest sõnumist on ajakirjanik end distantseerinud.

Gamzejevi artiklitest tuleb välja see, et ta peab eelkõige süüdlaseks kohalikku ja riigivõimu. Samuti ütleb kirjutaja otse ära selle, et kohaliku võimu kohus oleks tuua välja see positiivne, mis innustaks ettevõtjaid oma ettevõtteid just Ida-Virumaale tooma. Riigi kohus oleks kaasa aidata. Seega ootab ajakirjanik eelkõige eri tasandi võimude aktiivset reageerimist, mis muudaks kujunenud olukorda.

5.6 Töötute representatsioon Külli Kriisi artiklites

Pilt töötutest

Valimisse kuulub 5 Külli Kriisi artiklit. Nende põhjal võib öelda, et peamiselt kujutatakse töötuid järgmistest aspektidest: “passiivne töötu, kes ei tahagi tööd teha”, “aktiivne töötu, kes kauaks töötuks ei jää” ja “erineva haridustasemega töötud”.

Kõige sagedamini kujutab ajakirjanik töötuid kui passiivseid inimesi, keda töö ei huvita. Rühma, mille nimetasin “passiivne töötu, kes ei tahagi tööd teha” kuuluvad näiteks sellised nimetused: “töötu kui hädaabitöödest keelduja / töötu kui keegi, kes ei taha tööd teha”:

“Kui inimene kolmel korral hädaabitöödele minemast keeldub, on tööhõiveametil seaduse järgi õigus ta töötute nimekirjast välja arvata. Seda on mõnel puhul ka tehtud.” (23.01.1999) ja

“pretensioonikas ja tööd mitte teha tahtev töötu”:

“Enne palk, siis töö?” (alapealkiri) / “Mõnedki töötud on vägagi pretensioonikad ega tunne töö leidmise vastu tegelikult kuigivõrd huvi.” (14.05.1999).

Vastandina esimesele rühmale kirjeldab ajakirjanik ka selliseid töötuid, kes on aktiivsed ja tahavad tööd teha. Rühma “aktiivne töötu, kes kauaks töötuks ei jää” paigutasin näiteks selliseid nimetusi: “hädaabitöödest huvitatud töötud”:

“Hädaabitöödele lähevad töötud – vähemalt suur osa neist – meeleldi.” / “Hädaabitööd on hinnatud” (alapealkiri) (8.07.1999) ning

“töökad ja hakkajad töötud”:

“Pärnus parandavad töötud vana mööblit ja aitavad inimestel kolida.” / “Töötu abiraha teenitakse ausalt välja” (alapealkiri) / “Osa teeb linnas koristustöid. Osa käib vanuritel abiks puid lõhkumas. Osa õmbleb Punase Risti kaudu saadud ja üles harutatud riietest töökindaid. Osa osutab kolimisteenust.” (21.05.2002).

Ka kirjeldab ajakirjanik töötuid mitmeid kordi haridustasemest lähtuvalt. Rühma “erineva haridustasemega töötud” näiteks võib tuua selliseid nimetusi: “kõrgema spetsiifilise haridusega töötud”:

“Sügisel Eesti Telefonist tööhõiveametisse tulnud inimesed näiteks olid töö kõrvalt saanud keskeri- ja kõrgemagi hariduse. Aga see haridus oli spetsiifiliselt sidega seotud ning mõnes muus valdkonnas pole sellega midagi peale hakata.” (23.01.1999) ja

“äsja kutsekooli lõpetanud töötud”:

“Juuni lõpus hakkasid end tööhõiveametis tööotsijatena arvele võtma äsja kutsekooli lõpetanud.” (8.07.1999).

Nendesse kolme rühma ei sobinud nimetus “töötud, kes töötab mitteametlikult”. Samuti jäävad eraldi nimetused, mis rõhutavad töötute vanust ja sugu: “töötud vanuses 25-49”, “töötute seas ülekaalus naised”.

Külli Kriisi 5 artiklites domineerivad negatiivsema alatooniga töötutele antud nimetused, kuid samas võib leida ka positiivseid. Kolmanda suurema rühma moodustavad nimetused, mis toovad välja töötute erinevat haridustaset.

Kes on tekkinud olukorra eest vastutav ja kes mitte

Süüdlase on ajakirjanik märkinud 3 loos. Kõige sagedamini on süüdlaseks töötud:

“Enne palk, siis töö?” (alapealkiri) / “Mõnedki töötud on vägagi pretensioonikad ega tunne töö leidmise vastu tegelikult kuigivõrd huvi.” (14.05.1999).

Korra mainitakse süüdlasena ka ettevõtjat:

“Ja kuna see töötud pole ametlikult tööle vormistatud, pole tal tööraamatus selle kohta märget, ning, töökohast ilma jäänuna, ei saa ka tööhõiveamet teda uuesti töötuna arvele võtta.” (23.01.1999).

Olukorras mitte süüdi olevana mainitakse seevastu igas loos tööhõiveametit:

“Tööhõiveametis tunnustatakse töötute tungi õppele - ükskõik, millisele õppele.” (14.05.1999).

Samuti pole süüdi Pärnu linn ja mittetulundusühing Tulevik.

Nii võib 5 artikli põhjal öelda, et töötuses on enamasti süüdlaseks töötud ise, mõni harv kord ka tööandja. Tööhõiveamet ja teised riiklikud organid teevad seevastu kõik selleks, et probleem lahendada.

Tuleviku visioon

Ka Külli Kriisi artiklite puhul ei saa täpselt öelda, milline on ajakirjaniku arvamus sellest, mis ootab ees. Kui aga vaadata kas või ajakirjaniku lugude pealkirju - “Töötü saatus on töötuks jäädagi?” (23.01.1999), “Nelja kuuga pluss 6000 töötut” (14.05.1999), “Suvi pole töötust oluliselt vähendanud” (8.07.1999), “Töötuid on rohkem kui 12 000” (12.01.2001) ja “Pärnu töötud teenivad abiraha oma kätega välja” (21.05.2002) - siis on ilmselge, et midagi üleliia positiivset ajakirjanik tulevikus ees ootamas ei näe. Vaid viimane lugu räägib positiivsemalt sellest, et töötud teenivad abiraha ise välja, aga ka sel juhul räägitakse positiivselt sellest, et töötuid on võimalik mingil määral rakendada, mitte aga sellest, et töötus kui probleem kaoks.

Arvestades seda, et süüdlasena ja olukorra eest vastutavana mainib ajakirjanik eelkõige töötut, oleks loogiline eeldada, et ajakirjaniku meelest saavad olukorra lahendada eelkõige töötud ise. Tööhõiveamet ja teised organid teevad kõik probleemi lahendamiseks, nüüd oleks aeg töötutel end aitama hakata.

5.7 Töötute representatsioon Irina Kiviselja artiklites

Pilt töötutest

Valimisse kuulub 4 Irina Kiviselja artiklit. Peamiselt võib täheldada 2 viisi, kuidas töötuid kirjeldatakse: “töötud, kellest kindlasti saavad jälle head töötajad” ja “passiivsed töötud, kes ei tahagi tööd teha”.

Irina Kiviselg kirjeldab töötuid tihti inimestena, kel kunagi on olnud töö ja kellest ilmselt abi korral saavad jälle head töötajad. Rühma, mille nimetasingi “töötud, kellest kindlasti saavad jälle head töötajad”, paigutasin näiteks selliseid nimetusi: “töötud kui kunagised edukad töötajad”:

“Suurem osa praegusi tööotsijaid alustas ju oma tööted praegusele täiesti vastupidises olukorras. Nad valisid endale töö, mis neid huvitas, kus rohkem maksti või mõne muu kriteeriumi järgi.” ja

“töötud, kes vajavad psühholoogilist abi, et end paremini välja pakkuda”:

“Need inimesed vajavad psühholoogilist abi, neid tuleb õpetada oma teeneid pakkuma.” (22.11.1994).

Vastandina esimesele rühmale kirjeldab ajakirjanik ka neid töötuid, kes on passiivsed ja ei otsigi tööd. Rühma “passiivsed töötud, kes ei tahagi tööd teha” paigutasin näiteks järgmised nimetused: “hea töötaja tööpuuduse käes ei kannataks”:

““Pito” ehitajad ei tea, mis on tööpuudus” (pealkiri) (22.10.1994) ja

“töötü, kes ei taha töötada”:

“Töötü keeldus õmblejakohast” (pealkiri) (21.10.2000).

Kui vaadata artikleid, siis tundub, et kaks neist rõhutavad töötute positiivsemat külge - “Kuidas leida tööd?”, “Suvel on Viivikonnas rahvarohkem” - ja kaks negatiivsemat - ““Pito” ehitajad ei tea, mis on tööpuudus”, “Töötü keeldus õmblejakohast”. Siiski on ajakirjanik positiivsete lugude puhul rohkem töötuid kirjeldanud, samas kui negatiivsete lugude puhul saab ajakirjaniku suhtumist välja lugeda vaid pealkirjadest. Sellega on seletatav ka

positiivsete nimetuste rohkus, kuigi positiivsema ja negatiivsema alatooniga lood jagunevad võrdselt.

Kes on tekkinud olukorra eest vastutav ja kes mitte

Kuna valimisse kuulub vaid 4 artiklit, siis seda, kes süüdi on või kes pole, nii kindlalt ja täpselt öelda ei saagi. Seda enam, et alati pole määratletud, keda peetakse süüdlaseks ja keda mitte. 1 artiklis oli määratud, kes on süüdlane – töötu – ja 2, kes pole – töötu ja tööandja. Nii et vaid nende 4 artikli põhjal võib öelda, et töötud võivad olla oma olukorras ise süüdi, kuid samas ei pruugi.

Tuleviku visioon

Täpset ajakirjaniku visiooni tulevikust on raske välja tuua. Irina Kiviselja esimene artikkel rõhutab seda, et head töötajad ei jää töötuks; teine, et on olemas erinevaid töötuid ja et töötuid tuleks aidata; kolmas, et mõni töötu iga töökohaga ei lepi; ning neljas seda, et Viivikond, kus talvel on raske elus püsida, on suvel rahvarohkem. Tundub, et ajakirjanik loodab, et olukord muutub paremaks, kuid see on vaid tunne, mis tekib neid artikleid lugedes, nii otseselt seda väljendatud polegi.

Kuna artiklitest ei tule täpselt välja, kes on süüdi, on raske öelda ka seda, kes peaks olukorda muutma hakkama. Ajakirjaniku meelest võiks ilmselt nii töötud kui tööandjad olukorra parandamiseks pingutada.

5.8 Töötute representatsioonid võrdlevalt

Esimeses reas olevad “tunnused” näitavad seda, kuidas ajakirjanik töötuid kõige sagedamini iseloomustas. Samas on need ka konstruktide nimetused. (vaata tabel 1)

Teine rida iseloomustab seda, mitu konstrukti ajakirjaniku poolt töötutele antud nimetustest moodustada sai.

Kolmandale reale lühendatult “pas-akt” kirjutasin selle, kas ajakirjaniku poolt antud nimetuste järgi võib töötuid pidada aktiivseks, vahepealseks või passiivseks.

Neljandas reas lühendatult “opt-pes” on arvestades ajakirjaniku poolt antud nimetusi, üritatud kokku võtta, kas töötud paistavad optimistlikud, pessimistlikud või veel hoopis midagi muud.

Viies rida on ära toodud nimetused, mida ajakirjanik töötule valimisse kuuluvates tekstides on andnud. Tabeli ülevaatlikkuse saavutamiseks samasisulisi nimetusi lahtrisse ei jätnud.

Kuues rida on ära toodud need subjektid, mida tekstidest leida võis. Ülevaatlikkuse mõttes ei ole ka siia ritta kordusi jäetud.

Seitsmendas reas on ära toodud need, keda ajakirjaniku tekstide järgi võiks pidada töötuses süüdlaseks. Järgmine rida toob välja mittesüüdlase ning ülejäämine selle, kes peaks olukorra lahendama.

Viimane rida sisaldab üldmuljet, mis ajakirjaniku teema käsitusviisist tekkis. Üldmulje kirjutan pikemalt lahti edasises representatsioonide võrdlevas analüüsis.

Tabel 1

	Erik Gamzejev	Irina Kiviselg	Külli Kriis
Tunnused	1) Passiivne konkurentsivõimetu töötü; 2) vihane, veider töötü	1) Töötud, kellest kindlasti saavad jälle head töötajad; 2) passiivsed töötud, kes ei tahagi tööd teha	1) Passiivne töötü, kes ei tahagi tööd teha; 2) aktiivne töötü, kes kauaks töötuks ei jää; 3) erineva haridustasemega töötud
Konstruktid	2	2	3
Pas - akt	Passiivsed töötud	Olemas nii need, kes kunagi olid aktiivsed ja ilmselt saavad kunagi uuesti aktiivseks, kui ka need, kes on passiivsed–hetkel seega ülekaalus passiivsed (kuigi erinevate tulevikuväljavaadetega töötud).	Olemas nii passiivsed kui aktiivsed, aga passiivsete rühmas rohkem märksõnu.
Opt - pes	Pessimistlikud töötud	Pigem pessimistlikud?	Ilmselt keskmised, kuigi jutust eriti välja ei tule.

			Hoopis ülbed? Töötud oleks justkui need, keda kuhugi suunata midagi tegema, nende meeleolu aga erilist kirjeldamist ei leia!?
Nimetused	Tulevane töötu kui keegi, kes mujal ei leiagi tööd; Töötu kui passiivne inimene, loobuja, ohver; Pikaajalised töötud kui konkurentsivõimetus ja oskused kaotanud; Töötu kui kuri inimene; Šokis töötud; Fantaasiarikkad, tegelikkusega mitte leppida tahtvad töötud; Pessimistlikud ja passiivsed töötud; Löödud, esimesest ebaõnnestumisest heitunud töötud; Süüdlaste otsijad, vihakogujad, masenduses töötud; Töötu kui abi saaja, vajaja; Ärgas, tegus töötu; Töötud noored; Töötu kui keegi, kel pole valikut	Hea töötaja tööpuuduse käes ei kannataks; Töötul ei ole kerge uut kohta leida; Töötud on erinevad; Töötud, kes vajavad psühholoogilist abi, et end paremini välja pakkuda; Töötud kui kunagised edukad töötajad; Töötu, kes ei taha töötada; Töötu kui keegi, kes ei saa endale suuri sisseoste lubada; Töötud kui sagedased raamatukogu külalised; Töötud viivikondlased vaatavad tuleviku optimismi, aga siiski lootusrikkalt	Töötud kui abirahast ja sotsiaaltoetustest elajad; Töötu kui hädaabitöödest keelduja/töötu kui keegi, kes ei taha tööd teha; Töötu, kes töötas mitteametlikult; Kõrgema spetsiifilise haridusega töötud; Vähesed töötud leiavad tööd; Töötu ei tea ise ka, mida tahab õppida; Äsja kutsekooli lõpetanud töötud; Hädaabitöödest huvitatud töötud; Töötute seas ülekaalus naised; Töötud vanuses 25-49; Töötu kui kahtlase haridustasemega inimene; Töötud kui armee; Töötu kui keeleoskamatu; Aktiivne ja ettevõtlik töötu; Aus ja enda eest seisev, tulevikku kindlustav töötu; Oskuslik töötu; Omadega "rappa" läinud töötu
Subjektid	Valimisliidud ja erakonnad, Ida-Viru omavalitsused, linn, valitsus, riik, Ida-Virumaa tööhõiveamet, Virumaa Ettevõtluskeskus, regioon, tööandjad, ettevõtjad, Eesti Kõrgeim Kommertskool, EL, Maailmapank	Tööhõiveamet, tööturuamet, ettevõtted, tööandjad, kool, raamatukogu	Tööhõiveamet, tööandjad, ettevõtjad, kutsekoolid, mittetulundusühing Tulevik, Pärnu linn
Süüdlane	Kohalik võim, valitsus ja riik, korra mainitud töötuid	Töötu	Töötu, ettevõtja (korra mainitud)
Mittesüüdlane	Ettevõtjad, tööandjad, korra mainitud valitsust ja riiki	Töötu ja tööandja	Tööhõiveamet, mittetulundusühing Tulevik, Pärnu linn
Lahendaja	Kohalik võim, valitsus ja riik?	Nii töötu kui tööandja?	Töötu?
Üldmulje	Majandusliku mõtlemisega ajakirjanik. Võib-olla omab mõnda ettevõtjast sõpra? Väga	Väga erinevad artiklid. Ajakirjanik püüab oma arvamust mitte üleliia artiklisse panna. Hea	Ajakirjaniku jaoks on pilt selge: on head ja halvad töötud ning töötuse põhjuseks töötute enda suhtumine ja

	mitteemotsionaalne lähenemine. Tundub, et tema tuttavatest keegi töötü ei ole, ta ei mõista probleemiga seotud emotsionaalseid külgi.	üldistuse tegemiseks natuke liiga vähe lugusid.	halb haridus. Lihtne käsitlus!
--	---	---	--------------------------------

	Sofia Bauer	Niina Voropajeva
Tunnused	1) Ohver, meeleheitel töötü; 2) väga erinevate töötute olemasolu; 3) töötü kui aktiivne tegutseja ja töö otsija; 4) tark, nutikas töötü;	1) Töötü kui ohver, kes vajab abi; 2) töötü kui petis, kel tegelikult on töö olemas; 3) aktiivne töötü; 4) töötü kui ebameeldiv abinõudja, ebaviisakas inimene; 5) töötü, kes ei taha tööd teha ega õppida
Konstruktid	4	5
Pas - akt	Esindatud nii passiivsed kui aktiivsed (suurim rühm siiski pigem passiivsetest nimetustest).	Kuigi suurim rühm on passiivsete töötute kohta, on teised jälle aktiivsete kohta (v.a viimane). Iseasi, kas see aktiivsus alati positiivne ning õigete eesmärkide täitmiseks suunatud on.
Opt - pes	Esindatud nii optimistlikud kui pessimistlikud, aga kaks suurimat rühma pigem pessimistlikud.	Ilmselt on mõlemaid, aga rohkem keskendutakse sellele, et abinõudjad on ülbed ja vastikud. Kas nad seejuures ka optimistlikud on, ei tule välja.
Nimetused	Isik, kes on olnud haiglaravil, kinnipidamiskohas, omab invaliidsusgruppi või kasvatab väikseid lapsi; Isik, kellele töö kaotamine on tragöödia, kes on kergesti haavatav; Tegutsev ja mõnikord üsna tark inimene/töötü; Töötü, kõige kaitsetum/ kindlustamata/väga raskes ainelises olukorras inimene; Töötü kui olukorraga kohanenud aktiivne ümberõppija; Töötus kui hetkeline seisund, töötü kui positiivne lootja; Töötü ja tööotsija peaksid olema võrdsed; Lastekodukasvandikkudel ja orbudel pole eriala; Ebaloogilised ja lapselikud; Hakkaja ja uhke töö otsija; Aktiivne ja tulemusrikas töötü; Töötü kui keegi, kelle käekäigu eest tuleb hoolt kanda; Töötü pole täiesti tavaline inimene; Töötü ei maksa; Töötü kui ratsionaalne otsustaja; Ohver, ebaõigluse käes kannataja; Lahendamata probleemidega töötü; Penisonieelikutest töötü; Üleliia valiv ja riigi pakutavast mitte hooliv töötü; Noor töötü	Töötü kui petis, kes tegelikult käib tööl; Töötü kui abiraha saaja; Sotsiaalabi saajad solvavad ja süüdistavad; Need, kes abirahast tõepoolest elavad, joovad raha kohe maha; Töötü, kes käivad hästi riides ja omavad autosid; Töötü turgudel kauplejad kui arad inimesed; Töötü, kes koguvad suuri abiraha summasid keskuse arvele; Töötü, kes tahaks tööd teha, aga ei leia tööd; Töötü, kes ei proovigi tööd teha, aga saaksid tööd; Töötü kui väikseid lapsi kasvatavad emad; Töötü, kes vajavad adaptatsioonikursusi; Võib-olla õnnestub töötutel vähemalt hooajalisi töid saada; Alla 20-aastased ja inimesed, kel vähem kui viis aastat pensionini jäänud kui vähem konkurentsivõimelised; Töötü, kes teevad hea meelega ühiskondlikku tööd; Pensionieelikutest naissoost töötü; Inimene, kes enne oli ametiühingu liige, saab töötuks jäädes lisatoetust; Töötute seisukord pole nii hull, sest nendele saab osaks mitmesugune abi; Tööotsija kui inimene, kes on haletsusväärnes

	mittekodanik; Psühholoogilist kontrolli vajav töötü; Meeleheitlik (aktiivne) töötü /end päästa püüdev uppuja; Peost suhu elav töötü; Kohusetundlik töötü; Järjekindel töötü; Enda eest seisev töötü; Hakkama saav töötü; Eestlasest vanemapoolne töötü; Asjalikud oskustega töötud; Vanemapoolsed meessoost töötud; Asjalik, hakkaja, järjekindel töötü	olukorras; Tõelised abivajajad ei kurda; Töötud ei taha tööd teha; Töötud ei tule õppima; Töötü kui kodakondsuseta isik, kel pole oma olukorra heaks võimalik midagi teha; Aktiivne enda õiguste eest seisev töötü
Subjektid	Riik, seaduste vastuvõtjad, linn, tervishoiusüsteem, tööbors, tööturatalitus, tööhõiveamet, sotsiaalabikeskus, ettevõtjad, koolitus- ja ümberõppekeskused, firmad, kes on nõus väljaõppinuid tööle võtma, eratöobors, humanitaarabisaatjad, projektide sponsorid, kinnipidamiskohad, munitsipaaltelevõte "Korter", kool, pank	Riik, seaduste loojad, linnavõimud, sotsiaalabikeskuse töötajad, tööturuamet, tööhõiveamet, kodakondsus- ja migratsiooniamet, tööandjad, ametiühingud, osa ümberõppe võimalust pakkuvad firmad, linlased, majavalitsus
Süüdlane	Riik (k.a seaduste vastuvõtjad), ettevõtjad, tervishoiusüsteem, eratöobors, töötü	Töötü (eelkõige), linnavõimud, seaduste tegijad, riik, kodakondsus- ja migratsiooniamet, tööandja
Mittesüüdlane	Töötü, linn, tööbors, tööhõiveamet, koolitus- ja ümberõppekeskused, sotsiaalabikeskus, humanitaarabisaatjad, projektide sponsorid, riik	Riik, tööandjad, sotsiaalabikeskuse töötajad, tööturuamet, tööhõiveamet, ametiühing, linnapead
Lahendaja	Riik ja ettevõtjad?	Töötü eelkõige?
Üldmulje	Jääb mulje, et ajakirjanikul on töötutest kahju ja ta sooviks neid igal viisil aidata. Samuti kumab läbi minevikust pärit suhtumine, et riik lihtsalt peab kõiki aitama.	Ajakirjanikku vihastab see, et paljud nn töötud polegi tegelikult töötä, aga sellest hoolimata julgevad nad nõuda. Käsitlus on väga emotsionaalne ja otsekohene. Kirjutajal paistab olevat kahju sotsiaalabikeskuse töötajatest.

	Erika Prave	Sirle Sommer-Kalda
Tunnused	1) Aktiivne töötü, 2) erinevas vanuses töötud, 3) ohver ja allaandnud töötü, 4) erineva haridustasemega töötud, 5) töötü kui abiraha saaja, 6) puudega või eriolukorras töötü	1) Töötü kui ohver, allaandnud raskesti käsitletav inimene, 2) noor töötü, 3) pikaajaline töötü, 4) aktiivne töötü
Konstruktid	6	4
Pas - akt	On olemas nii aktiivsed (1. nimetusterohkeim rühm) kui ka passiivseid (3. ja 5. rühm).	Pigem passiivsed töötud (1. nimetusterohkeim rühm ja 3. rühm).
Opt - pes	Ilmselt on nii optimistlikke kui pessimistlikke. Ajakirjanik keskendub pigem teatud kindlatele näitajatele.	Keskendub muule. On igasuguseid töötuid?
Nimetused	Töötü kui aktiivne tegelane, töö	Töötud kui armee; Töötü kui ettevõtlik

	<p>otsija; Naissoost 35-aastane töötü; Tehnilise haridusega töötü; Töötü, kes siiski on leidnud juhuslikke töid; Meessoost 37-aastane töötü; Pikaajaline töötü; Allaandnud töötü; Töötü kui Tšernobõli veteran; Noor töötü; Töötü kui kutsekooli haridusega inimene; Kõrgharidusega töötud; Töökohta väärtustanud ja koondamist väga tõsiselt võttev töötü; Oma õiguste eest seisev töötü; 50-aastane meessoost töötü; Ametlikku töökohta väärtustav töötü; Lootusrikas töötü; Töötü kui töötü abiraha saaja; Oma õigustest mitte teadlik olev töötü; Puuetega inimesed kui töötud; Töötud kui sotsiaaltoetuste saajad</p>	<p>aktiivne inimene; Tööd leiavad ainult need, kel on tutvusi; Töötü kui keegi, keda polegi võimalik aidata, sest ta on psühholoogiliselt nii läbi; Noored keskeriharidusega töötud; Töötü jäänud meestel on raskem; Ida-Viru noored töötud on oma konkurentsivõime suhtes optimistlikult meelestatud; Ida-Viru noored töötud ei soovi elukohta vahetada; Ida-Viru noored töötud arvavad, et teised peaks lahendama nende mured; Töötü kui aktiivne keeleõppija; Keskealised töötud ei leia tööd; Töötud naised, kes enne ilmselt ei osanud, aga nüüd õppisid enda eest hoolitsema; Töötü kui ohver, elu hammasrataste vahele jäänud inimene; Töötü kui üksikvanem; Töötud, kelle toimetulek eluga jätab soovida; Töötada tahavad kõik inimesed, ja eriti töötud; Arvamus, et töötud ei taha tööd teha; Pikaajalised töötud, kes hakkavad tootma töötust; Liiga palju raha läheb töötü abirahaks; Töötud kui suhteliselt raske seltskond, keda õpetada</p>
Subjektid	<p>Vene valitsus, Tšernobõl, riigikogu ja valitsus, riik kui tööhõivepoliitika tegija, minister Marko Pomerants, tööhõiveamet, (kaudselt ka EL), ametiühingud, tööandja, kutsekool, kooliõpilased (kui töö otsijad)</p>	<p>Riik, valitsus, riigiasutused, parlament, majandus-, sotsiaal- ja haridusministeerium, ametnikud, omavalitsus, EL, Euroopa Liidu Phare projekt, tööhõiveamet, tööturuamet, töötukassa, tööinspeksioon, töötutele ürituste korraldajad (EELK Viru praostkonna Ontika koolituskeskus ja Ida-Viru töötute aktiveerimiskeskus, Marina Melnikova), üritustel esinejad, rahvatervise ja sotsiaalkoolituse keskus, üksikvanemate liidud, ettevõtted, tööandjad, prognoosimatud tegurid (nt majanduslangus katastroofi tagajärjel), piirkonna majanduslik olukord, kutseharidus, koolitaja, töötute vanemad</p>
Süüdlane	<p>Kutsekool, tööandja, riigikogu ja valitsus</p>	<p>EL, riik, töötü, töötü vanemad, kutsekool, ettevõtja</p>
Mittesüüdlane	<p>Töötü, tööhõiveamet (korra kaudselt ka EL ja EV), ametiühing</p>	<p>Maie Metsalu, kes on Ida-Virumaa tööhõiveameti direktor, töötute aktiveerimiskeskus, töötutele ürituste korraldajad (EELK Viru praostkonna Ontika koolituskeskus ja Ida-Viru töötute aktiveerimiskeskus, Marina Melnikova), üritustel esinejad</p>
Lahendaja	<p>Riigikogu, valitsus, kutsekool, tööandja?</p>	<p>Riik, töötü, töötü vanemad, kutsekool, ettevõtjad, EL – enamik probleemi osapooli? Eelkõige riik?</p>
Üldmulje	<p>Ajakirjaniku jaoks on tähtsad teatud näitajad: töötute vanus,</p>	<p>Ajakirjanik on artiklitesse toonud palju erinevaid probleemiga seotud organisatsioone</p>

	haridustase, aktiivsus-passiivsus, puue, kas saab abiraha või mitte. Tundub, et ajakirjanikku häirib see, kui töötü elab miinimumpalka saavast töötajast paremini.	ja institutsioone. Üritab näha töötust kui probleemi veidi laiahaardelisemalt.
--	--	--

Konstrukside ehk töötuid iseloomustavate nimetuste rühmade arv

Võiks arvata, et mida rohkem artikleid valimisse kuulub, seda mitmekülgsemalt ajakirjanikud töötuid iseloomustasid ja seda rohkem erinevaid töötuid iseloomustavaid konstrukte oleks saanud hiljem moodustada. Siiski pole see päris nii: kõige rohkem töötuid iseloomustavaid rühmi – 6- oli võimalik leida Erika Prave 10 valimisse kuuluvast artiklist, samas kui Sofia Bauer 15 valimisse kuuluvast artiklist tuli välja 4 töötuid iseloomustavat rühma.

Erika Prave iseloomustab töötute aktiivsust-passiivsust, haridustaset, vanust, töötuid kui abirahasaajaid ja räägib ka töötutest, kes on eriolukorras või puudega. Mil viisil suudab ta kõike seda suhteliselt silmatorkamatult oma artiklitesse paigutada? Prave iseloomustab see, et paljud kirjeldavad nimetused esinevad saatelauses enne töötü enda tsitaati (“Tehnilise haridusega Jelena sõnul on haridusele vastavat tööd raske leida: “/.../” (28.11.1996). Sel viisil võis leida ka suhteliselt lühikestest artiklitest üsna hea töötute iseloomustuse.

Samas aga Sofia Bauer keskendub eelkõige töötute pikemale iseloomustamisele. Bauer kirjeldab töötute meeleolu, rõhutab erinevate ja ka aktiivsete töötute olemasolu ning kirjeldab töötute isiksust. Pikemaid kirjeldusi teksti sisse pikkida pole lihtne, sellega on ka põhjendatav konstrukside vähesus.

Palju konstrukte ehk töötuid iseloomustavate nimetuste rühmi sai tekitada ka Niina Voropajeva 10 valimisse kuuluvat artiklit lugedes. Erinevalt aga Erika Prave, sai 5 rühma kokku seetõttu, et selle konkreetse ajakirjaniku käsitlusviis on väga emotsionaalne ning kirjeldusterikas. Voropajeva 5 erinevat töötute kirjeldamiseks tekitatud rühma keskenduvad peamiselt sellele, kas töötü on aktiivne või passiivne ning kas see passiivsus on suunatud millegi kasuliku kordasaatmiseks või hoopis selleks, et petta, nõuda, ähvardada.

4 rühma sai kokku ka Sirle Sommer-Kalda 14 valimisse kuuluvast artiklist. Ülejäänud 3 ajakirjanikul kuulus valimisse vähem lugusid ning ka rühmi sai nende põhjal vähem moodustada.

Töötute aktiivsus-passiivsus

Huvitav on see, et kuigi kõik ajakirjanikud ei arva töötutest halvasti, on kõigi ajakirjanike jaoks olemas rühm töötuid, kes on passiivsed. Erik Gamzejev kirjeldab töötuid kui passiivseid inimesi, lisaks veel kui inimesi, kes on vihased ning kummalised. Sellest lähtub, et isegi kui töötü võtab vaevaks midagi teha, siis on see midagi destruktivist, mõttetut – vihastamine, süüdistamine.

Nii Irina Kiviselja, Külli Kriisi, Sofia Baueri kui ka Sirle Sommer-Kalda artiklitest tuleb välja, et nende arvates on töötud pigem passiivsed. See ei tähenda, et nende arvates puuduks aktiivsed töötud täiesti, kuid rohkem tundub olevat neid, kes kas ei suuda või lihtsalt taha enda olukorra parandamiseks midagi ette võtta. Erika Prave arvates on üsna võrdselt olemas nii aktiivseid kui passiivseid töötuid.

Vaid Niina Voropajeva artiklites on ülekaalus aktiivsed töötud. Sarnaselt Erik Gamzejevi artiklites vihjatud mõttetutele tegevustele ja emotsioonidele ütleb Niina Voropajeva otse välja, et töötud võiksid oma energia kulutada millelegi muule, mitte aga süüdistamisele, nõudmisele, ähvardamisele, petmisele. Loomulikult ei puudu ka selle ajakirjaniku kirjeldusest need aktiivsed töötud, kes lähevad hea meelega hädaabitöödele ning üritavad kõigiti (aga ikkagi seaduslikul teel) oma eluolu parandada.

Optimism-pessimism

Kui analüüsida seda, kas töötud on optimistlikult meelestatud või mitte, siis Erik Gamzejevi artiklitest tuleb välja, et töötud on pessimistlikud. Pigem pessimistlikult on töötuid kujutanud nii Irina Kiviselg kui ka Sofia Bauer. Niina Voropajeva toob töötute meelestatuse kirjeldamise asemel välja selle, et töötud on hoopis ülbed. Aga kas ülbed inimesed on seejuures positiivselt või negatiivselt meelestatud, selles kahjuks selgust ei saa. Ka Külli Kriisi lugedes võib seda kirjeldust kohata, aga rohkem veel tekib selle ajakirjaniku artikleid lugedes tunne, et töötud oleks justkui need, keda tuleb suunata ja muuta aktiivseks. Nende meelestatus pole tähtis. Ka Erika Prave ja Sirle Sommer-Kalda artiklitest ei selgu, kas töötud on optimistlikult või hoopis pessimistlikult meelestatud.

Nimetusi käsitlesin lähemalt siis, kui iseloomustasin erinevate ajakirjanike tekstidest välja tulnud niinimetatud pilte töötutest.

Subjektid

Kõikide ajakirjanike artiklites leiavad subjektidena mainimist tööhõiveamet ja ettevõtjad-tööandjad. Palju mainiti ka riiki ja mitmesuguseid lisaks tööhõiveametile töötute ja halvemas majanduslikus olukorras inimeste abistamiseks loodud asutusi: tööturuamet, sotsiaalabiamet.

Huvitava märkusena võib välja tuua selle, et kui pöörduti tööhõiveameti poole, räägiti enamasti tööhõiveameti Ida-Virumaa direktori Maie Metsaluga. Ta kommenteeris tihti tööturuseisu ja tõi näiteid erinevate töötute kohta. Samuti oli temaga ka persooniintervjuu. Loomulikult ei olnud tema päris ainuke tööhõiveameti töötaja, kellest ja kelle arvamusest kirjutati, aga kõige rohkem võis teda leheveergudel kohata ilma mingi kahtluseta. Ja seetõttu arvan, et Maie Metsalu suhteliselt kriitiline hoiak töötute suhtes või nagu ühes Külli Kriisi artiklis välja tuleb: ““Kes ikka tõsiselt tahab, see ka mingi töö leiab,” väitis Metsalu.” (8.07.1999) mõjutab üldist artiklite meelestatust, samuti ajakirjanike arvamust.

Süüdlane, mittesüüdlane ja probleemi võimalik lahendaja

Kuigi kõik ajakirjanikud ei ole töötute suhtes negatiivselt meelestatud, on enamik kas või korra maininud süüdlasena ka töötut. Ainsa erandi moodustavad Erika Prave artiklid. Samuti on tihti süüdlasena välja toodud tööandjad ja riik. Paar korda mainiti ka kutsekooli.

Mittesüüdlasena tuuakse väga sageli välja tööhõiveamet, samuti ka tööandjad ja töötut. Arvestades kui palju tööhõiveameti töötajad sõna said, on selline tööhõiveameti positiivne kajastamine ootuspärane. Paar korda mainitakse mittesüüdlasena ka ametiühingut, sotsiaalabikeskust ning riiki.

Probleemi lahendajatena nähakse üsna võrdselt nii riiki, tööandjaid kui töötuid. Vähemal määral mainitakse võimaliku lahendajana ka kutsekooli.

Sofia Baueri tekstidest võiks välja tuua linna kui hea subjekti ning riigi (seaduste vastuvõtjad, Tallinna linn jne) kui halva vastanduse. Tema artikleid lugedes jäi mulje, et Ida-Virumaa asuks nagu kuskil keset Venemaa avarusi ning et on üsna loomulik nõuda sellelt kaugelt riigi keskuselt abi ja veel loomulikum on kirjutada, et sealt abi ei saa, kuigi peaks.

Niina Voropajeva seevastu peab peamiseks süüdlaseks töötuid ning leiab, et töötud pingutavad oma nõudmise ja lärmamisega üle. Tema leiab, et sotsiaalabikeskuse töötajatele

tehakse liiga ning tegelikult on probleem töötute suhtumises. Muutes suhtumist, kaob ka probleem.

Erik Gamzejevi tekstidest kumab seevastu läbi see, et tööandjad on need, kes pole süüdi, ja riik ning kohalikud võimuorganid on need, mida tuleks süüdistada. Kuna selline suunitlus on väga selge, tekib tunne, et ajakirjanikul on võib-olla mõni ettevõtjast sõber. Ja pidevad sapised kommentaarid kohaliku võimu pihta näitavad, et ajakirjaniku arvates said võimule valed inimesed.

Sirle Sommer-Kalda seevastu toob oma juttu väga palju töötuse kui probleemiga seotud institutsioone ning üritab töötust kui probleemi käsitleda laiahaardelisemalt.

Erika Prave puhul on huvitav see, et tema pole kordagi maininud töötut kui süüdlast. Mittesüüdlasena on välja toodud töötut, tööhõiveamet ja ametiühing ning lahendada peaks selle probleemi riik või tööandjad. Esmapilgul võib jääda mulje, et tegemist oleks nagu Sofia Bauerile iseloomuliku käsitlusega, et töötut pole süüdi ja riik on, aga Erika Prave artiklite puhul tuleb arvestada seda, et väga vähestes neis on süüdlane üldse välja toodud.

Külli Kriisi ja Irina Kiviselja artiklite puhul on raske väga kindlalt väita, kes on süüdi, kes pole ja kes peaks probleemi lahendama, sest valimisse kuulus suhteliselt vähe nende ajakirjanike artikleid.

Üldmulje

Rõhutan, et kirjutan selle alapunkti all tõesti muljest, mis tekkis.

Kõige rohkem kinnistus mulje, et Sofia Bauer on ajakirjanik, kes on suure osa oma elust elanud ajal, mil oli olemas Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik. Ajakirjanik ei süüdistata töötuid ja ootab abi riigilt. Sellest ajast erinevalt on aga riigi kritiseerimine võimalik ning seda ajakirjanik ka kasutab. Ajakirjanik kirjutab persoonilugusid, mis toovad töötuse probleemi ja töötutega juhtuvad õnnetused lugejale lähemale (“Leena tahab tööle minna” (9.06.1995), “Eratöübörs vedas alt” (5.05.2001), “Uue töökoha leidmine on nagu lotovõit” (17.11.2001). Samuti tundub võimalik, et ajakirjaniku artiklid on algselt kirjutatud hoopis vene keeles või siis inimese poolt, kellele eesti keel pole emakeel. Miks nii arvan? Ajakirjanik kasutab palju selliseid tühisõnu (Näide: “Meditsiinitöötajad küsisid sotsiaalministrilt proua Lauristinilt, kes

peab kinni maksma niisugusesse olukorda sattunud inimeste perioodilised ja kutseala nõuetega kehtestatud läbivaatused. Vastus oli selge: haigekassa. Kuid haigekassadel ei ole nii palju raha, et nende läbivaatuste kulud katta.” (1.02.1994), mida eestlane oma teksti ei paneks, sest saab lühemalt ja konkreetsemalt väljenduda. Samuti kinnitab arvamust ka ajakirjaniku nimi, mis pole eestipärane. Ning ka teadmine, et Põhjarannik ilmub mõlemas keeles ning toimetuses on töö tõlgid.

Samuti kinnistus juba eespoolgi mainitud aramus, et Erik Gamzejev tunneb mõnda ettevõtjat ja pole rahul võimul olijatega. Tekkis mulje, et ajakirjanikul endal töötutest tuttavaid pole ning enda arvates tema töötuks ka ei jää. Muidu ei saaks ju töötuid kirjeldada vihaste ja veidratena?

Ka Niina Voropajeva artikleid vaadates võib öelda, et neid ei kirjutanud inimene, kelle emakeel oleks eesti keel. Voropajeva asetab end nende inimestega samasse rolli, kes peavad vihaseid ja lärmakaid töötuid teenindama (eelkõige sotsiaalabikeskus) ning seetõttu tunduvad tema jaoks töötud tihti ebameeldivatena. Samuti iseloomustab ajakirjanikku tohutu emotsionaalsus, sest selleks, et panna pealkiri “Töötud on riigi pantvangid” (3.03.2000), peab probleeme väga tundlikult tajuma ja ka julge olema.

Erika Prave puhul torkas silma harjumus iseloomustada töötuid vanuse ja hariduse kaudu. Ajakirjanik kasutas seda tihti ning oskuslikult. Nagu juba eespool näiteks toodud, lisab ta vanuse või hariduse tihti tsitaadi ees olevale lausele. Nii nagu eelnevalt mainitud ajakirjanike puhul võis välja tuua eesti keele kasutuse, võib Prave puhul öelda kindlalt, et sellist võtet kasutab ainult inimene, kes valdab keelt väga hästi.

Enamik Sirle Sommer-Kalda valimisse kuuluvatest artiklitest on pikad lood. Ilmselt võib eespool mainitud oskust käsitleda töötust laiahaardeliselt seostada ka lehe pinnaga, mis on selle ajakirjaniku lugude jaoks eraldatud.

Külli Kriisi käsitus paistab olevat lihtne: head ja halvad töötud ning halb suhtumine või haridus. Siiski ei saa seda käsitlust lõplikuks pidada, sest valimisse kuulus vaid 5 selle ajakirjaniku artiklit.

Irina Kiviselja artikleid kuulus valimisse 4 ning nende põhjal on raske mingit üldmuljet saada. Peamiseks muljeks jääb see, et ajakirjanik kirjutab väga erinevaid lugusid.

6. Diskussioon

Järgnevalt üritan vastata püstitatud uurimusküsimustele ning kinnitada hüpoteeside paikapidavust või kui tulemused näitavad teistmoodi, lükata eelnevalt eeldatu ümber.

Esimese hüpoteesina eeldasin, et ajakirjanike suhtumine töötutesse on märgatav, üsna selge, mida konkreetne ajakirjanik arvab.

See hüpotees peab paika, sest tõepoolest ei olnud ajakirjanikke, kelle tekstidest poleks saanud leida töötuid iseloomustavaid nimetusi. Nimetuste arv ja mitmekesisus ei olenenud vaid sellest, kui palju artikleid valimisse kuulus. Kõige rohkem töötuid iseloomustavaid rühmi, niinimetatud konstrukte sai moodustada Erika Prave 10 valimisse kuuluvast artiklist. Tema iseloomustas töötuid eelkõige vanusest, haridustasemest, aktiivsusest-passiivsusest lähtuvalt. Palju konstrukte sai moodustada ka Niina Voropajeva 10 valimisse kuulunud artiklis sisalduvatest nimetustest. Siiski tasub märkida, et nii mõnigi kord on kirjeldusel ja kirjeldusel vahe. Kui Erika Prave kirjeldused olid suhteliselt lühikesed, justkui muu teksti vahele pikitud, olid Niina Voropajeva kirjeldused väga emotsionaalsed ja tekstides väga pilkupüüdvad. Samasugust emotsionaalsust võib välja lugeda Sofia Baueri artiklitest. Ka Sirle Sommer-Kalda ja Erik Gamzejevi artiklitest tuli suhtumine üsna hästi välja. Täielikuma arvamuste spektri kujutamiseks olema rohkem artikleid võinud olla Külli Kriisi ja Irina Kiviselja puhul. Ka nende tekstidest tuli arvamus välja, kuid võib oletada, et rohkema arvu lugude puhul oleks leidnud erinevamaid arvamusi ja viise, kuidas töötuid kujutada.

Seminaritöö põhjal eeldasin, et kuigi tegemist on Ida - Virumaaga, ei kujutata töötuid mitte alati ohvrina (keda peaks aitama).

Ida-Virumaal on töötuse põhjus olnud inimestest mittesõltuv. Eesti taasiseseisvumise käigus on toimunud majanduse ümberstruktureerimine ja tööstuse vähenemine ning see oleks loogilistelt võttes põhjuseks, miks töötuid võiks kujutada kui majandusprotsesside hammaste vahele jäänud ohvreid. Kuid seminaritöö kinnitas vastupidist tendentsi ning põhjalikum uuring selle kohta, kuidas ja milliste nimedega töötuid nimetatakse, vaid kinnitab eelnevat.

Nelja ajakirjaniku nimetuste rühmade ehk konstruktide koondnimetusest võis leida sõna “ohver”: “ohver, meeleheitel töötü”, “töötü kui ohver, allaandnud raskesti käsitletav inimene”; “ohver ja allaandnud töötü”; “töötü kui ohver, kes vajab abi”. Vaid kahe ajakirjaniku konstruktide koondnimetuses märgitud ohver-töötü on positiivse tähendusega, kahe teise

tekstides on töötü küll ohver, kuid samas seostatakse seda ka allaandmisega, sellega, et inimene on raskesti käsitletav. Nii et nende tekstides on töötü küll ohver, kuid seda koos negatiivsete kaastähendustega. Kui uurida teiste ajakirjanike nimetusi, siis vähemalt korra leidis sõna “ohver” nimetusena kasutust veel ühe ajakirjaniku tekstides, kuid nii palju töötute ohverlust ei mainitud, et sellest terve konstrukti kokku oleks saanud. Ning kahe ajakirjaniku artiklites töötuid kui ohvreid ei mainitud. Nii et jah, töötuid kirjeldatakse mõnikord ohvrina, kuid seda mitte alati positiivsena, töötutele kasulikus mõttes, ning oluliselt tihemini kirjeldatakse töötuid teiste sõnadega.

Hoopis rohkem räägitakse töötutest kui eelkõige passiivsetest inimestest, seega mitte heas mõttes ohvritest. Kui arvestada seda, et ohver olemine üldjuhul eeldab samuti passiivsust (sest kui ohver ei oleks passiivne, ei oleks ta ilmselt ka ohver?) ja lisaks need konstruktiide koondnimetused, kus rõhutatakse otseselt passiivsust (“passiivne konkurentsivõimetu töötü”; “passiivsed töötud, kes ei tahagi tööd teha”; “passiivne töötü, kes ei tahagi tööd teha”), siis räägivad kõik ajakirjanikud ühel või teisel viisil sellest, et töötud ei ole aktiivsed ja initsiatiivikad. Rõhutatakse, et töötud ise peaksid midagi oma olukorra parandamiseks tegema, aga millegipärast ei tee. See tulemus haakub hästi eelnevalt kaitstud bakalaureuse - ja kursusetööst välja tulnud teadmiselega: töötuid peetakse kaotajateks, passiivseteks, inimesteks, kes kas ei oska või ei taha oma eluolu parandada.

Samuti mainivad viis ajakirjanikku ära, et töötud võivad olla aktiivsed, kuigi konstruktiid, mille koondnimetuses on olemas sõna “aktiivne” sisaldavad vähem nimetusi, kui näiteks need, mis rõhutasid passiivsust.

Kaks ajakirjanikku on rõhutanud erineva haridustasemega töötute olemasolu (olemas konstrukti “erineva haridustasemega töötud”). Peale selle toob üks ajakirjanik ära noorte töötute olemasolu ning teine selle, et töötuid on erinevas vanuses. Ülejäänud konstruktiid on igal ajakirjanikul veidi omanäolised.

Hüpotees peab paika: tõepoolest ei kirjeldata töötuid ainult kui ohvreid, keda peaks aitama. Pigem seotakse ohver olemine ja passiivsus. Lisaks toovad ajakirjanikud sagedamini välja, et töötud on ka aktiivsed, erineva haridustaseme ja vanusega.

Eldan, et töötuses peetakse süüdlaseks kõiki võimalikke osapooli: nii töötuid, riiki kui ka tööandjaid.

Ka see hüpotees peab paika, sest enamik ajakirjanikke mainib kas või korra süüdlasena ka töötut. Ainsa erandi moodustavad ühe ajakirjaniku artiklid, kuid selle ajakirjaniku tekstidest leiab süüdlasi üldse väga vähe. Samuti on tihti süüdlasena välja toodud tööandjad ja riik. Ühe osapoolena, mida mina pakkuda ei osanud, toodi paar korda süüdlasena välja ka kutsekool.

Mittesüüdlasena tuuakse väga sageli välja tööhõiveamet, samuti ka tööandjad ja töötu. Paar korda mainitakse mittesüüdlasena ka ametiühingut, sotsiaalabikeskust ning riiki.

Eldan, et töötuse probleemi lahendamist oodatakse pigem riigilt ja tööandjatelt, vähem töötutelt endilt.

Seda hüpoteesi ei saa pidada täiesti paikapidavaks. Kui lugeda seda nüüd pärast analüüsi lahtikirjutamist, tundub üldse veidi ebaloogiline oletada, et töötuid ei kujutata alati ohvrina ning samas eeldada, et neilt ei oodata probleemi lahendamisel abi. Tegelikud tulemused näitavad, et probleemi lahendajatena nähakse üsna võrdselt nii riiki, tööandjaid kui töötuid.

4 ajakirjanikku ootavad abi riigilt, töötutelt ja tööandjatelt, 2 kutsekoolidelt ja 1 toob lisaks välja töötute vanemad kui võimalikud probleemi lahendamisele kaasa aitajad.

Taas kord ei osanud prognoosida ühte osapoolt: kutsekooli, kutseharidust.

Enamik püstitatud hüpoteesidest osutusid tõeseks. Ajakirjanikud tõepoolest kirjeldavad oma tekstides töötuid üsna palju. Töötuid ei peeta ainult ohvriks, keda peaks aitama. Pigem rõhutatakse passiivsete töötute olemasolu ning nendele vastandiks ka aktiivseid. Ka peetakse töötuses süüdlaseks mainitud probleemi osapooli: töötuid, riiki ja tööandjaid. Ainukese osapoolena ei osanud pakkuda kutseharidust, mida samuti mainitakse süüdlasena. Vaid neljas hüpotees on mõnes mõttes vastuoluline. Kuna töötuid ei peeta vaid ohvriks, siis eeldatakse kõrvuti riigi ja tööandjatega ka neilt panust probleemi lahendamisse. Seda mina aga eeldada ei osanud. Samuti ei toonud ma ka selle hüpoteesi puhul välja veel ühte võimalikku osapoolt - kutseharidust.

7. Hinnang metodoloogiale ja tulemustele

Töö nõrgad küljed

Igal teadustööl on puudusi või niinimetatud kitsaskohti. Peamiseks, mille minu töö puhul võib välja tuua, on kindlasti valimi moodustamise põhimõte.

Osaliselt võtsin valimi üle seminaritööst. Kirjeldasin eespool seda, kuidas moodustus seminaritöö valim. Sellele omakorda rakendasin lisanõuded, milleks oli ajakirjanik kui artikli autor ning see, et seminaritöö valimist tuleks välja rohkem kui vaid paar sama ajakirjaniku artiklit. Põhjarannikus on aastate vältel avaldatud tohutult töötuse temalisi artikleid ja kuidagi tuli valik teha. Samas, kui valisin seminaritöö jaoks artikleid, ei teinud ma seda kuidagi kallutatult, vaid võtsin enda arvates võimalikult erinevad lood. Hiljem jäid alles seitsme ajakirjaniku tekstid. Erinevate ajakirjanike poolt jäi valimisse küll erinev hulk tekste, kuid samas näitab see kaudselt, kuivõrd üks või teine ajakirjanik teemat kajastas.

Samuti ei ole iga aasta kohta ühe palju artikleid. Seda eelkõige sellepärast, et seminaritöö valimi erinevad aastad sisaldasid erineval määral ajakirjanike ja teiste kirjutajate artikleid. Kuid siin lisan selgituseks, et töötute representatsiooni muutumine aastate lõikes ei olegi minu eesmärk. Eesmärgiks on näidata erinevate ajakirjanike loodud mitmekesisist pilti töötutest ja töötusest. Töötute representatsiooni muutumist ajas uurisin juba oma seminaritöös.

Samuti võiksin puudusena välja tuua üldistusi analüüsi põhjal. Kui liiga palju üldistada, tundus mõnikord, et hakkan esialgselt pildist väga palju kaugenema. Loomulikult on väga raske saada mingisugust ülevaadet, kui üldistavasse teksti lisada mitmesuguseid pisidetaile ja mitteolulisi fakte. Siiski sundis minu fakte armastav iseloom mõnikord üldistusi tehes endas kahtlema. Seetõttu lisasingi tabeli, mis peaks suhteliselt täpselt edasi andma analüüsi põhialused.

Töö tugevad küljed

Töö tugevaks küljeks võib pidada selle ainulaadsust. Ragne Jõerand kaitses küll sel aastal oma bakalaureusetöö, mis käsitles töötute representatsiooni Eesti Päevalehes ja Postimehes, kuid keskendus eelkõige tegelastele, keda tekstides kasutatakse. Minu töö, mis keskendub töötute kujutamisele, on oma valdkonnas ainulaadne.

Töö tugevuseks on ka see, et töö võimaldab näidata, kuivõrd sõltub iga teema käsitus seda vahendavast ajakirjanikust (Westley & MacLeani ideede paikapidavus).

Samuti on hea see, et kirjutajate paljususe kaudu on saavutatud üsna mitmekesine pilt, nii nagu see reaalsuses on.

Ida-Virumaa tööpuuduse kontekstis on oluline ja huvitav ka tulemus – ilmneb, et töötutele püütakse meedia kaudu omistada, sisendada pigem aktiivseid strateegiaid, kuigi selles regioonis on tegemist eelkõige struktuuri probleemiga.

Töö tugevaks küljeks võib pidada ka võimalust seda kunagi edasi arendada. Ühe võimalusena võiks kindlasti teha valimisse kuulunud artiklid kirjutanud ajakirjanikega intervjuusid ja uurida, kuidas nad oma suhtumist töötutesse otseselt väljendavad ja kui palju teadvustavad enda arvamuse edasikandumist kirjutatud artiklitesse.

8. Kokkuvõte

Uurisin töötute representatsiooni ajalehes Põhjarannik ajavahemikus 1994 – 2004.

Leidsin, et töötute kujutamist on oluline uurida, sest meediateoreetikute arvates mõjutab representatsioon inimeste arvamust representeeritavast. Kui seminaritöö andis üldise ülevaate töötute representatsiooniga seonduvast, siis oma bakalaureusetöö puhul keskendusin konkreetselt töötute kujutamise uurimisele.

Uurimisobjektiks võtsin seitsme Põhjaranniku ajakirjaniku tekstid. Kajastasin töötute representatsioone ajakirjanikest lähtuvalt, sest sel viisil on näha, kuidas erineb teema kajastus olenevalt ajakirjanikust. Töötus on keeruline nähtus ja ajakirjanikud kajastavadki seda väga erinevalt. Kirde-Eesti leht Põhjarannik sai valitud seetõttu, et võrreldes teiste maakondadega on just Ida-Virumaal tööpuudus kõige suurem ning seetõttu kajastatakse ka töötuse teemat tihti.

Üheks uurimissuunaks võtsin selle, mil määral ajakirjanikud töötuid iseloomustavad ja kuidas nad seda teevad. Teine suund keskendus probleemi süüdlase ja võimaliku lahendaja leidmisele. Küsimustele vastamiseks kasutasin kvalitatiivset tekstianalüüsi põhistatud teooria ja diskursuse analüüsi elementidega.

Analüüsi tulemusena leidsin, et ajakirjanikud iseloomustavad töötuid üsna palju. Iga ajakirjaniku artiklite põhjal sai välja tuua niinimetatud pildi töötutest. Kõige sagedamini iseloomustasid ajakirjanikud töötuid kui passiivseid inimesi, kes kas ei taha või oska enda olukorda parandada. Sellele vastandina toodi välja ka aktiivsete töötute olemasolu. Tekstidest tuli välja, et süüdlaseks peetakse üsna võrdselt nii riiki, tööandjaid, töötuid kui ka kutseharidust. Ka lahendus peaks tulema samadelt probleemi osapooltelt.

Summary

The BA level research - The Representation Of Unemployed In Põhjarannik: Journalist's Point Of View To Unemployment - seeks to evaluate how journalists describe unemployed.

It is important to pay attention to the representation of unemployed, because many media theorists are satisfied that representation influences the opinion that others have about the group that is represented.

In research I investigate the articles of seven Põhjarannik journalists. Paper describes representation of unemployed people from journalist's point of view, because then it is well seen how the echo of theme depends on journalist. Unemployment is a complicated phenomenon and journalists write about it differently. Newspaper Põhjarannik appear in print on Ida-Virumaa and was chosen because on this area is the biggest unemployment compared to other areas in Estonia.

One of my purposes was to find out how much journalists describe unemployed people and how they do that. Other purpose was to understand who journalists think would be the guilty one and who should solve the problem of unemployment. The method of this research is complex - qualitative analysis of media texts with the elements of grounded theory and discourse analysis.

According to my research results journalists describe unemployed people quite a lot. Every journalist has her/his own ways to describe unemployed. Most often were unemployed described as passive people who don't want or don't know how to make their situation better. Contrary to that were unemployed also quite often described as active people. According to analysis there were four participants found guilty – the employers, the unemployed people, the country and the vocational education. The solution of unemployment problem should come from all participants.

Kasutatud kirjandus

- McQuail, D. & Windhal S. (1993). *Communication Models For The Study Of Mass Communication*. USA, New York: Longman Publishing.
- Hall, S. (1997). *Representation. Cultural Representations And Signifying Practices*. London: Sage Publications.
- Bernstein, A. (2002). *Representation, Identity And The Media. The Media Book*. Edited by Newbold, C., Boyd-Barret, O., van Den Bulck, H. London: Arnold, 259-268.
- Pavelson, M. (2000). *Sotsiaal-majanduslik integratsioon: tööhõive ja sissetulekud. Integratsioon Eesti ühiskonnas: Monitooring 2000*. Koostanud ja toimetanud Lauristin, M. & Vetik, R. Tallinn: Iloprint, 22 – 27.
- Jõerand, R. & Talinurm, H. (2005). *Töötuse ja töötute representatsiooni muutumine ajalehtedes Eesti Päevaleht ja Põhjarannik üheteistkümne aasta jooksul*. Seminaritöö. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond, Tartu Ülikool, Tartu.
- Pesti, M. (2001). *Üleminekuaja võitjate ja kaotajate representatsioon ajalehes Postimees aastail 1999-2001*. Bakalaureusetöö. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond, Tartu Ülikool, Tartu.
- Püve, B. (2003). *Üleminekuaja võitjate ja kaotajate esindatus ajalehes Eesti Ekspress aastal 1999*. Kursusetöö. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond, Tartu Ülikool, Tartu.
- Eesti Statistikaamet <http://www.stat.ee/index.aw/section=155065> (vaadatud 27.04.05)
- Tööturuamet http://www.tta.ee/est/statistika/2005/juuli_2005.html (vaadatud 21.08.05)

Lisa 1

Kodeeritud artiklite nimekiri

SOFIA BAUER

1. "Harri Andrejev: saame loota ainult enda peale" (12.01.1994)
2. "Kes maksab kinni töötute ravi?" (1.02.1994)
3. "Lapsed ja tööpuudus" (21.10.1994)
4. "Autojuht vahetab elukutset" (19.11.1994)
5. "Töötutel uuel aastal uued lootused" (19.01.1995)
6. "Leena tahab tööle minna" (9.06.1995)
7. "Tööpuuduse vähenemine ei ole veel tendents" (3.08.1995)
8. "Täiskasvanute ümberõppe keskus: mille eest maksate, seda teile õpetatakse" (7.11.1995)
9. "'Tunnen, et mind pole kellelegi vaja'" (18.04.1996)
10. "Töötud ei taha suvel õppida" (4.05.2000)
11. "USA ja Kanada tasuvad Ida-Viru noorte töötute ümberõppe eest" (21.07.2000)
12. "Libatöötud ravivad end tõeliste töötute arvelt" (31.01.2001)
13. "Eratööstus vedas alt" (5.05.2001)
14. "Uue töökoha leidmine on nagu lotovõit" (17.11.2001)
15. "Oli kaevur - hakkab ehitajaks?" (18.05.2002)

SIRLE SOMMER(-KALDA)

1. "Tööpuudus on iga riigi enda asi" (27.11.1997)
2. "Suvel alustas stardikapitaliga ettevõtlust üheksa töötut" (11.09.1998)
3. "Maie Metsalu: "Töötute emotsioonidega ei saa kaasa minna'" (18.09.1999)
4. "Pikaajalised töötud vajavad turgutust" (23.10.1999)
5. "Pelgalt keskkooli lõputunnistus jätab noored leivata" (14.07.2000)
6. "Töötute kursused laienevad ka tööotsijatele" (16.09.2000)
7. "Töötud naised õppisid enda eest hoolitsema" (8.12.2000)
8. "Marina Melnikova on toeks töötutele üksikvanematele" (4.08.2001)
9. "Töötuskindlustus tagab töö kaotamisel parema äraelamise" (13.09.2001)
10. "Töötada tahab isegi lotomiljonär, töötust rääkimata" (5.12.2001)
11. "Töötukassa jättis valeandmed esitanud Narva firma hüvitiseta" (24.04.2003)

12. "Koolilõpetajaid töötuna arvel mullusest vähem" (5.09.2003)
13. "Eha Korkuse meelest on töötud tänulikud õpilased" (7.02.2004)
14. "Poliitikud loodavad tööpuuduse vähendamisel EL-i abile" (15.05.2004)

NIINA VOROPAJEVA

1. "Paljud turgudel kauplejad saavad töötu abiraha" (5.09.1995)
2. "Valdek Murd: "180-kroonist töötu abiraha ei saa abiks nimetada."" (13.09.1995)
3. "Ametiühingud taotleavad minimaalpalga, töötu abiraha ja maksuvaba miinimumi suurendamist" (6.10.1995)
4. "Tööturuamet kavatses muuta töötute ümberõpet" (31.01.1996)
5. "Ametiühingu abile võib loota" (8.02.1996)
6. "Töötute arv Ida-Virumaal kasvab" (8.11.1996)
7. "Abiraha järjekord ehk Kes kelle aega raiskab" (4.03.1997)
8. "Töötud orulased ei kipu õmblusfirmasse tööle" (4.09.1997)
9. "Töötud on riigi pantvangid" (3.03.2000)
10. "Üksi tühjas majas" (4.05.2002)

ERIKA PRAVE

1. "Tööotsijad ei kaota lootust" (28.11.1996)
2. "Tulevikus leiba andvat ametit on raske prognoosida" (28.11.1996)
3. "Kooliõpilastel on raske suveks tööd leida" (23.05.1998)
4. "Kutsekooli lõpetanud ei leia tööd" (14.10.1998)
5. "Koondamine röövib une" (16.01.1999)
6. "Eurooplased õpetasid elukestvat õpet" (20.04.2002)
7. "Töösuhete lõpetamine poolte kokkuleppel jätab ilma töötushüvitisest" (20.02.2003)
8. "Sotsiaalminister: abi peab jõudma selle vajajani" (26.06.2003)
9. "Töötuse vähendamiseks käivitati eurorahaga kolm projekti" (15.09.2004)
10. "Paljud alampalgaga töötajad elavad sotsiaalabi saajatest vaesemalt" (20.11.2004)

ERIK GAMZEJEV

1. "Tööpuudus jääb Ida-Virumaad aastateks kollitama" (28.11.1996)
2. "Oru mitusada vaba kätepaari" (7.06.1997)
3. "Töötuid on juba üle kümne tuhande" (10.03.1999)
4. "Riik koolitab Ida-Viru töötuid firmajuhtideks" (6.10.1999)

5. "Tööhõivelepe koondab eri jõud võitlema tööpuudusega" (1.06.2000)
6. "Ida-Viru tööandjad toetasid kaevurite nõudmist" (12.05.2001)
7. "Majandusminister prognoosib tööpuuduse vähenemist Ida-Virumaal" (30.11.2001)

KÜLLI KRIIS

1. "Töotu saatus on töötuks jäädagi?" (23.01.1999)
2. "Nelja kuuga pluss 6000 töötut" (14.05.1999)
3. "Suvi pole töötust oluliselt vähendanud" (8.07.1999)
4. "Töötuid on rohkem kui 12 000" (12.01.2001)
5. "Pärnu töötud teenivad abiraha oma kätega välja" (21.05.2002)

IRINA KIVISELG

1. "'Pito' ehitajad ei tea, mis on tööpuudus" (22.10.1994)
2. "Kuidas leida tööd?" (22.11.1994)
3. "Töotu keeldus õmblejakohast" (21.10.2000)
4. "Suvel on Viivikonnas rahvarohkem" (27.06.2002)